

Ilkka Pyy^a & Ari Lehtinen^b

Moninainen kaupunki ja symmetrisen utopia: tapaustutkimus Joensuusta

‘DiverCity’ and the utopia of symmetric planning: the case of Joensuu

This paper examines utopian-geographical thinking as a method for critical urban planning research. By leaning on approaches developed by geographers focusing on asymmetric power settings, a (utopian) framework for symmetric city planning will be presented, which is then applied in the context of Joensuu, a city of 75 000 inhabitants in Eastern Finland. The potentials to increase balanced, and hence symmetric, interaction between various subgroups of the city will be identified. The analysis proceeds along four tensional themes recognized in the theoretical part of our study, namely (non)communication, (de)centralisation, (de)segregation and (trans)local ecological concern. A broad utopian view is sketched in the conclusive chapter which highlights the potentials of socially inclusive and age-friendly planning and which prefers the values of microubanisation and biodiverCity.

Keywords: asymmetric geographies, utopia as a method, city planning, social skills (of planners), spatial justice, age-friendly planning, urban politics of nature

Johdanto

Joensuun kaupunkirakennetta on tiivistetty määrätietoisesti viime vuosikymmeninä. Uutta urbaania tilaa on luotu ydinkeskustassa Pielisjoen itärannalle, erityisesti Penttilän vanhalle teollisuusalueelle, Niinivaaralle ja rautatieaseman ympäristöön. Joensuussa symmetristä kaupunkia tavoitellaan juuri Pielisjoen itärannan rakentamisella keskustamaiseksi. Samanaikaisesti joen länsipuolen ”ruutukaavan” tonttitehokkuutta on nostettu merkittävästi täydennys- ja uudisrakentamisella (Lamminluoto 2016).

Symmetrisen kaupungin idea Joensuussa tarkentuu tiivistämiseksi joen molemmilla rannoilla kaupunkiytimessä. Rajaus sulkee muun kaupunkialueen ulos symmetrisen suunnittelun asialistalta. Tässä artikkelissa pohdimme sitä, voisiko symmetrian tavoittelu näkyä laajemmin kaupunkikehittämisessä, sen eri sektoreilla ja suhteissa muuhun kaupunkielämään, kuten myös liitoskuntien kirkonkylien ja maaseudun suunnittelussa. Kysymme, miten kaupunkikehittämisen etu- ja sidosryhmiä tulisi ottaa huomioon symmetriaperiaatetta vahvistettaessa?

^a Historia- ja maantieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto, ilkka.pyy@uef.fi

^b Historia- ja maantieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto, ari.lehtinen@uef.fi

Tarkastelua motivoi utooppinen näköala Joensuuhun esimerkkinä ja mahdollisuutena: moninaisena, kehittyvänä ja vastuullisena tulevaisuuden kaupunkina. Lähtöhypoteesi on kommunikaation parantaminen osallisten välillä komprehensiivis-deliberatiivisen suunnitteluideaalin mukaisesti (esim. Sager 1994; Healey 1997; Bäcklund & Mäntysalo 2009). Samalla olemme kiinnostuneita symmetriautopian menetelmällisestä terävöittämisestä, jolloin tutkimuksemme lähentyä agonistisen suunnitteluparadigman juontoja (Mouffe 1993; 2005; Bäcklund *ym.* 2002; 2017; Hillier 2003; Mattila 2016; 2018). Sekä komprehensiivis-deliberatiivisen että agonistisen suunnittelun tausta-ajatuksista tunnistamme erilaisia (monilta osin ristiriitaisia) tavoitteita, joiden suhteuttaminen vallitseviin suunnittelukäytäntöihin on ohjannut meidät epäsymmetristen suhteiden ja niiden purkamisen pariin. Näin ollen pyrimmekin tässä artikkelissa tunnistamaan kaupungin tasapuolisen kehittämisen esteitä ja mahdollisuuksia, muutospaineiden ja eduntavoittelujen kohtaamista kaupunkitilassa samoin kuin vallitsevien linjapäätösten tietoperusteita sekä niissä hahmottuvia valta-asemia ja -virtoja.

Yritämme myös tunnistaa, mikä tulee vajavaisesti esitellyksi tai peräti kommunikoidatta Joensuun kehittämisessä. Analyysi kohdistuu tällöin vallan ja vallattomuuden ryhmyksiin; edun- ja haitanjaon sekä sisään- ja ulosmäärittelyn käytäntöihin kaupunkisuunnittelussa. Nämä ikään kuin marginaaleista avautuvat näkökulmat ovat suunnittelun ja kehittämisen käytännöissä pääsääntöisesti vähän esillä. Ne eivät myöskään nouse näkyviin tuoreimmissa kotimaisissa kirjoituskokoelmissa, joissa on mukana 60–70 eturivin kaupunkitutkijaa (Helsinki Symposium 2018; Koste *ym.* 2018; Holstila & Hämäläinen 2019; Mäntysalo *ym.* 2019).

Artikkelin alussa viritämme symmetriselle kaupunkisuunnittelulle analyttisen viitekehyksen, jolla kurotamme lainmukaista osallisuutta ja vuorovaikutteisuutta korostavien virallisten suunnittelukäytäntöjen taakse: asiaperustaisen osallistumisen ja tapauskohtaisten suunnittelukysymysten ongelmakohtiin ja näin avautuviin kehittämismahdollisuuksiin (esim. Leino & Laine 2012; Häkli *ym.* 2019). Lähdemme liikkeelle maantieteellisen valtasuhteiden tutkimuksen lintuperspektiivistä, mutta käsittelymme konkretisoituu nopeasti kaupunkikehittämisen muutamaisiin keskeisiin hankauskohtiin. Tämän jälkeen tarkastelemme kaupunkikehittämistä yksityiskohtaisesti Joensuusta 2010-luvun aikana kerätyllä aineistolla.

Lähtökohtana asymmetristen suhteiden purkaminen

Maantieteellisessä keskustelussa symmetriaan viitataan usein negaation kautta. Doreen Massey (2005, 100) jäsentää ”a-symmetrisiä” tiloja, jotka rakentuvat epätasa-arvoisissa suhteissa. Hänelle asymmetrisiä valta-asetelmia on mahdollista tunnistaa yhteiskunnallisten eduntavoitteluiden ja muutospaineiden epäoikeudenmukaisissa kohtaamisissa. Massey’n (emt; 153) mukaan tämän tapaisten kohtaamisten demokratisoimien mahdollisuus piilee siinä, että muutospaineisiin ja etupyrkimyksiin liittyvät valtasidokset tuodaan aina tapauskohtaisesti julki niin, että ne voidaan yhdessä käsitellä. Massey nojaa demokraattisen politiikan hahmotuksessaan monin kohdin Chantal Mouffen *The Return of the Political* -teoksen (1993) linjanvetoihin.

Massey’n tavoin hahmoteltuja asymmetrisiä suhteita on käsitelty varsin monipuolisesti maantieteessä, esimerkiksi epätasaisen (alue)kehityksen yhteydessä, sukupuolien ja sukupuolten välisissä suhteissa, multietnisillä ja kielten rajapinnoilla, taloudellisessa eriarvoistumisessa sekä ekologisen haavoittuvuuden kohdennuksissa (Lehtinen & Rannikko 2003). Oma kiinnostava asymmetrisen kohtaamisen paikka löytyy kielten ja kommunikaation piiristä. Ylirajaisessa kanssakäymisessä ongelmat ilmenevät laajenevien ja väistyvien kielten asymmetrisessä vuorovaikutuksessa, mutta haasteita on myös ammatti- ja arkikielen kohtaamisissa (Gkartzios & Remondou 2018; Ergin & Alkan 2019).

Menelaos Gkartzios ja Kyriaki Remoundou (2018) tarkastelevat kieli- ja käsittevalintojen merkitystä ja vaikutuksia maaseutututkimuksessa. He analysoivat anglofonisen maantieteen käsitteiden asymmetristä ylivaltaa Kreikkaan kiinnittyvissä esimerkkitapauksissa.

He harmittelevat kreikankielisen avainsanaston englanninnosten heikkoa vastaavuutta. Samalla he visioivat sellaisen maaseutututkimuksen suuntaan, joka tavoittelee symmetristä tiedontuotantoa ja joka peilaa mahdollisimman hyvin erilaisia asutusratkaisuja sekä niiden kulttuurisia ja kielitraditioita (emt; 9). Näin Gkartzios ja Remondou viittaavat kahdenlaiseen asymmetriaan: tieteen kansainvälisen valtakielen ja kansallisen tutkimuskielen sekä tieteellisen käsitteellistyksen ja tilassa erilaistuneen arkisanaston kohtaamisen ongelmiin. Asymmetrinen tiedontuotanto ja kommunikaatio ovat tietysti yhtä lailla sekä maaseudun että kaupunkien haasteita, ja asetelma saa vielä omat muotonsa laajan maaseudun sisältävissä kaupungeissa. Suomen pienet ja keskiuuret kaupungit, kuten Joensuu, onkin luontevaa nähdä hybridisinä järjestelminä, joissa urbaani kaupunkimaisuus voi lopulta jäädä kovinkin marginaaliin (Kortelainen 2000; Pyy 2017a; 2017b). Näin ollen kansainvälisen urbanisaatio- ja suurkaupunkitutkimuksen voi nähdä – kuten tässä artikkelissa korostamme – vain rajoitetusti, ja osin jopa haitallisesti, palvelevan suomalaista maaseutukaupunkitutkimusta.

Asymmetristen suhteiden korostus ohjaa huomion muutospainoiden ja risteävien eduntavoitteluiden epätasa-arvoiseen kohtaamiseen samanaikaisesti sekä käsitteellisellä että elämäntähtöjen tasolla. Katrina M. Brown *ym.* (2019) analysoivat spatiaalisen oikeudenmukaisuuden kehityksessä eri osapuolten, niin inhimillisten kuin ei-inhimillistenkin, vaihtelevaa kykyä reagoida muuttuviin alueidenkäyttöpaineisiin. Avainkäsitteenä heillä on Donna Harawayn (2008) *response-ability*, jonka avulla he tarkastelevat yhdessäelön etiikkaa sekä eri osapuolten erilaisia kehollisia ja performatiivisia valmiuksia muutosten keskellä (Brown *ym.* 2019, 55). Artikkelissamme yhdessäelön etiikka kiteytyy erityisesti suunnittelun luontosuhteeseen.

Symmetrisen maankäytön ideaalin näkökulmasta on kiinnostavaa, kuinka Brown *ym.* (2019) tunnistavat epäoikeudenmukaisen vuorovaikutuksen piirteitä yhtä lailla inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden välillä kuin perinteisten ja uusien elinkeinojen välillä. Kyse on luonnon lajikirjon, luontaistalouden ja näiden ”asianajajien” mahdollisuuksista reagoida muutokseen, artikuloida esiin ja puolustaa etujaan. Perinteisen elinkeinon peräytyminen viittaa myös vanhan ja uuden talouden asymmetrisen arvostukseen, temporaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Vanhan ja uuden välinen jännite on usein helppo nähdä myös keskeisenä kaupunkikehittämisen kipupisteinä; esimerkiksi silloin kun tuttu lähiluonto ja vanha rakennuskanta uhanalaistuvat kaupunkikeskustojen tiivistämisen yhteydessä (Lehtinen 2018).

Vanhan ja uuden epäoikeudenmukaiseen kohtaamiseen viittaa myös Audhild Schanche (2004). Hänen arktisen kulttuurisen muutoksen tulkintansa korostaa pohjoisen traditiosidonnaisen elämäntavan ”horisontaalista luonnetta”. Horisontaaliset suhteet viittaavat hänellä ”symmetriaan, tasapainoon, vastavuoroisuuteen ja samanarvoisuuteen” kun taas vertikaaliset suhteet nojaavat ”asymmetriaan, hierarkioihin, epätasapainoisiin valtasuhteisiin, ylivaltaan, käskynalaisuuteen, ylemmyyteen ja alistamiseen” (emt; 1–2). Vertikaalisen vallan painon hän tunnistaa sekä kristinuskon että modernin valtionhallinnan ja talouden käytännöistä (emt; 2–5). Suomalaisessa kaupunkikehittämisessäkin on tietysti mahdollista tunnistaa vahvoja vertikaalisen vallankäytön piirteitä; kärkekkäästi esimerkiksi silloin, kun kansainvälisen kaupungistumiskehityksen sapluunalla, eheyttämisen nimissä, tiivistetään suomalaista maaseutukaupunkirakennetta (Kortelainen & Vartiainen 2000, 16–20; Lehtinen 2018).

Symmetriavaje on siis usein täsmentynyt oikeudenmukaisuuden toteutumattomuuden pohjalta. Epäoikeudenmukaisuuden tutkimushan on pääsääntöisesti lähtenyt liikkeelle ideaalisesta kehystyksestä, oikeudenmukaisuuden teoriaperustalta käsin, kohden yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta, kun taas asymmetrioiden tutkimus on luontevasti sivuuttanut lähtökohtaisen ideaalitalanteen, utopian (ks. kuva 1).

Ympäristöoikeudenmukaisuustutkimuksen utooppista luonnetta on kritisoitukin. Sen on väitetty lähestyvän kohdettaan väärästä kulmasta. Ideaalisen oikeudenmukaisen vision on katsottu antavan huonosti eväitä konkreettisen yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden

tarkasteluun (Barnett 2016; 2017). Toisaalta aivan viime vuosina on yhteiskuntatieteissä ja maantieteessä vahvistunut juuri utopiatutkimus. On katsottu, että utooppinen pohjustaminen voikin toimia mainiosti kritiikin apuna (Harvey 2000; Kallis & March 2015; Eskelinen 2019a).

Symmetria utopiana ja kritiikin työkaluna

David Harvey (2000) päätyy Baltimoren tapaustutkimuksensa *Spaces of Hope* myötä korostamaan utooppisen mielikuvituksen voimaa, jolla asettua vasten kriisien leimaamaa yhteiskuntajärjestystä. Harveyn ”dialektinen utopianismi” viittaa kehitystyöhön, jonka tavoitteena on nykyistä tasa-arvoisempi ja luontotietoisempi työn ja talouden maailma. Kiinnostavasti kansainvälisen *degrowth*-liikkeen avainvaikuttajat Giorgios Kallis ja Hugh March (2015) osoittavatkin, kuinka heidän edustamansa liikkeen sosio-ekologinen mielikuvitus muistuttaa Harveyn utooppista ajattelua. Heille *degrowth*-utopianismi auttaa hahmottamaan talouden ja luontosuhteen tasa-arvoistamisen reaalisia mahdollisuuksia tässä ja nyt (emt; 366).

Degrowth -tutkimushan epäilee sellaisen politiikan kantavuutta, joka perustuu talouskasvuun. Kasvu-uran päässä nähdään dystooppinen tilanne: epäonnistunut yhteiskunta (Karhu 2020, 164). Degrowth -tutkijoiden dystopia, tulevan pelko, saa hahmonsaa nykyisten ekologisten ja sosiaalisten kehityskulkujen riskiarvioista, artikkelissamme nimenomaisesti (neljän teemamme mukaisesti): näköalattomuuden, ylikasautumisen, eriarvoistumisen ja luontokriisin kärjistyvästä summautumisesta. Dystopia on tässä siis utopiatyön palveluksessa, muun muassa asiaosallisuuden, aluevastuun, ikäystävällisyyden ja lähiluonnon turvaamisen asiassa (ks. kuva 1).

Teppo Eskelinen (2019a) tarjoaa nykyisen demokratiakriisin lääkkeeksi asennevaihdosta, jossa demokratian puolustamisesta siirrytään sen radikaaliin uudistamiseen juuri utopiatyön avulla. Utopia on Eskeliselä kritiikin työkalu ja menetelmä. Se suuntautuu tasaavan ja ei-hierarkkisen vallankäytön edistämiseen. Se luottaa ihmisten vastuuntuntoon, joka yhdessä oppimisen ja kuvittelun myötä tarjoaa keinot ja asiasällöt demokratian korjausliikkeelle. Erityisenä utopiatyöskentelyn motiivina Eskelinen näkee sen, että ”utopioita tarvitaan kriisien iskiessä” (Eskelinen 2019b).

Tässäkin artikkelissa näemme symmetria -utopianismin tutkimusmenetelmänä, kritiikin työkaluna ja oikeudenmukaisemman yhteiskunnan ideoinnin apuvälineenä. Utopiatyö auttaa meitä kohdistamaan katseemme ja kritiikkimme vallitsevaa yhteiskunnallista asymmetriaa suojaaviin käyttäytymismalleihin (vrt. Karhu 2020, 165–166). Ideallinen symmetrinen maantiede avautuu kriittisen analyysin kehyksenä ja muistilistana. Edellä esiteltyjen tutkimusten perusteella onkin tunnistettavissa neljä kaupunkikehittämisen kritiikin kohdennusta.

Ensinnäkin, edellä viitattujen Menelaos Gkartzios’n ja Kyriaki Remoundoun (2018) mukaisesti, symmetriatavoite kiinnittää huomiomme kielenkäytön ja kommunikaation epäkohtiin ja katkoksiin sekä tasa-arvoistamisen mahdollisuuksiin kaupunkisuunnittelussa. Tasa-arvoistamisen esteeksi on monissa tutkimuksissa tunnistettu kaupunkisuunnittelun erityinen ammattisanasto ja -osaaminen, jonka vastaanottaminen kaupunkilaisten parissa on koettu liki mahdottomaksi (Bäcklund *ym.* 2002; Nevalainen 2004; Faehnle *ym.* 2009; Kellokumpu 2018, 94–95; Häyrynen & Semi 2019). Kaupunkisuunnittelun virkakoneistoon kohdistuukin erityinen vastuu, joka edellyttää monipuolista sosiaalisen vuorovaikutuksen osaamista. Sosiaalisten taitojen voi ajatella nousevan avainrooliin kaavoitustyössä, jota Suomessa ohjaa jo yli 20 vuoden ikään ehtinyt Maankäyttö- ja rakennuslaki. Sen kantavana elementtinä on demokratiavaade, suoran ja edustuksellisen osallistumisen tasapuolinen turvaaminen (Ekroos & Majamaa 2000; Bäcklund *ym.* 2002). Artikkelissa kysymmekin, millaisia esteitä ja mahdollisuuksia sosiaalisen vastuun vakavasti ottava (utooppinen) kaupunkisuunnittelu tunnistaa.

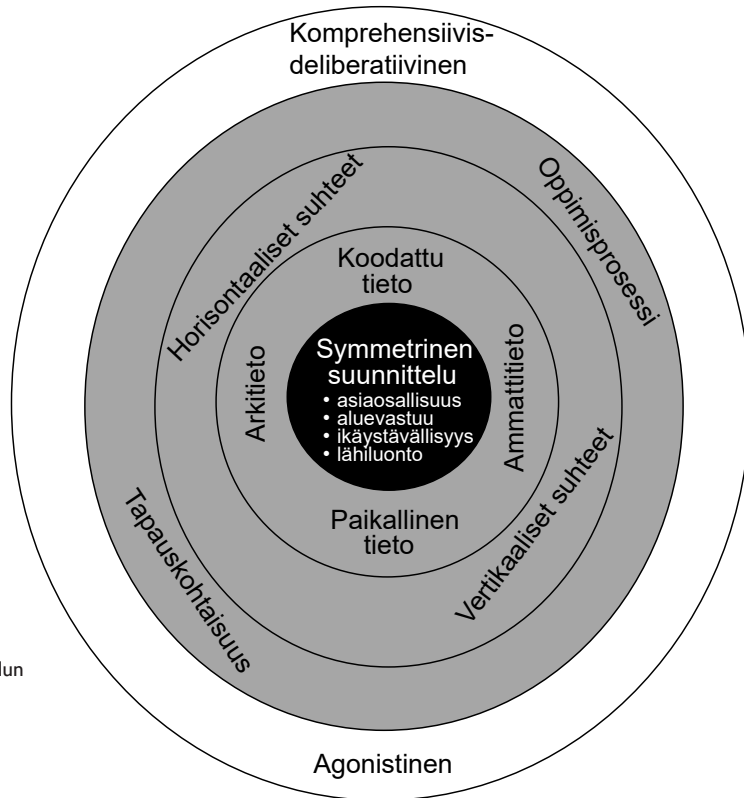
Toiseksi, edellä siteeraamamme Audhild Schanhen (2004) ajatuksia soveltaen, kysymys ideaalisesta alueidenkäytön oikeudenmukaisuudesta nousee esiin kaupungistumisen ”megatrendin” varjossa. Kasvukeskuksia ympäröivät liitosalueet, kirkonkylät ja seutukaupungit ovat osa sellaista hiljenevää Suomea, jonka haasteet perustavalla tavalla poikkeavat ydinalueiden haasteista. Näiden alueiden suunnittelukonsepteja ei ole kuitenkaan itsenäisesti kehitelty. Kärjekkäimmillään tämä asymmetria ilmenee kroonisena turhautumisena, kun pysyvään taantumaa ajautuneen kaupungin strategia vuodesta toiseen ammentaa sisältönsä kasvukehittämisen ohjekirjoista (Syssner 2020). Kaupungistumisen megatrendi on mahdollista ymmärtää tosiasiallisena kehityskulkuna mutta sen korostamisen voi nähdä myös poliittisena linjavetona.

Kolmanneksi, edellä referoidun Katrina Brownin *ym.* (2019) mukaisesti, temporaalisen oikeudenmukaisuuden huomioiminen ohjaa kysymyksenasettelun sukupolvien asymmetrisen asemoitumiseen kaupunkisuunnittelussa (vrt. Lehtinen & Rannikko 2003). Symmetriaihanteen pohjalta onkin mahdollista tarkastella esimerkiksi kaupunkisuunnittelun ”ikäystävällisyyttä” (Puhakka *ym.* 2015). Nykykaupungeissa nuoret ja vanhuksat ovat monin tavoin ajautuneet omiin erillisiin kaupunkitiloihinsa (Semi 2010; 2017). Vastaavasti lapsiperheet ovat keskittyneet omakotialueille ydinkaupungin liepeillä. Ehkä myös hieman hälyttävästi nyt vauhtiin päässeessä pyöräilykaupunkien vahvistamisessa on edetty aikuisten ehdoilla, jopa hieman maskuliinista motiiveista käsin, jolloin eri ikäisten lasten polkupyöräilytarpeet ovat sivuuntuneet (Susi 2021). Artikkelissa kysymme, onko nykyinen kolmeen eritilaiseen sukupolveen jakautunut kaupunki kestävällä pohjalla. Onko tarvetta sukupolvien kohtaamisen tukemiseen? Minkälaista olisi aidosti ”ikäystävällinen” kaupunkisuunnittelu?

Symmetrisen utopian neljäntenä ulottuvuutena, edelleen Katrina Browniin *ym.* (2019) nojaten, tarkastelemme luonnon asemaa kaupunkikehittämisessä (ks. myös Massey 2005, 130–142). Kysymys on sekä luonnon saavutettavuudesta erilaisissa elämäntilanteissa eläville kaupunkilaisille että ei-inhimillisten ”asukkaiden” ja elementtien paikasta kaupunkitilassa. Kaupunkikeskustojen tiivistäminen on johtanut tilanteeseen, jossa lähiluonto on kovan rakentamispaineen alla samalla kun liitosalueilla ja kirkonkylissä elinvoiman ja palveluvarustuksen hiipuminen on alleviivannut ”ekosysteemipalveluja” veto- ja pitovoimatekijöinä. Symmetrisen ideaalin mukaisesti kysymmekin, millainen luonnon läsnäolo kaupunkitilassa on mielekästä ja tarpeellista. Miten varmistaa asukkaille tasapuolinen lähiluonnon saavutettavuus?

Lähestymme kaupungin kasvun ja supistumisen kysymyksiä edellä hahmotellun ”symmetrisen maantieteen” utooppisessa kehityksessä (ks. kuva 1). Tiivistämme kuviossa tarkasteluamme ohjaavat suunnitteluteoreettiset lähtökohdat (uloin kehä), käytännön toteutusta ehdollistavat periaatteet (harmaat kehät) sekä tavoitteita koskevan arvioinnin (sisin kehä).

Viritämme suunnitteluteoreettisen paradigmatäntteen yleisesti kokonaisvaltaisen ja yhteisymmärryksen pyrkivän sekä projektikohtaisen ja strategisen kohdennuksen välille. Utopiamenetelmän avulla kysymme, voiko näitä jännitteitä yhdistellä eri tavoin. Suunnitteluteoreettiset jännitteet korostavat myös toteutusta yhteistyöhön ja kilpailuun perustuvia valintoja painottaen (vrt. Mattila 2016; 2018). Edellä tekstissä ja oheisessa kuviossa viittaamme siihen, että olennaiset valinnat koskevat osallisuutta ja osallisten suhteita, käytettyjä vuorovaikutuksen muotoja ja siten niissä hyödynnettäviä tietoperustoja. Kiinnostus tässä erityisesti agonistisen suunnittelun mahdollisuuksien hahmottamiseen on vaikuttanut ensinnäkin siihen, että keskeiset teemat on haluttu nimetä yhdyssanoilla, jotka kuvaavat moniulotteisten ilmiöiden osin yhteismitattomien ominaisuuksien yhdistelyn tarvetta. Toiseksi etsityt ja valitut käytännön esimerkit edustavat pikemmin ongelmia, kipupisteitä ja haasteita kuin onnistumisia. Tätä ei kuitenkaan tule tulkita niin, että Joensuun suunnittelussa ja kaupunkikehittämisessä on poikkeuksellisen paljon puutteita ja vastakkainasetteluja. Tapaustutkimusaineisto ei anna sellaiseen perusteita. Lisäksi käytetyt dokumentti- ja sanomalehtiaineistot ovat oletettavasti vinoja siten, että ne

Kuva 1. Symmetria-
utopistisen suunnittelun
heuristinen asetelma

Figure 1. A heuristic
setting for symmetric-
utopistic planning

nostavat esiin enemmän hallinnon ja kansalaisten kiistoja kuin hallinnon ja liike-elämän tai kansalaisten ja liike-elämän konflikteja. Tästä huolimatta analyysikehikko itsessään tarjoaa riittävän monitahoisen välineistön valtasymmetrian, osallisuuden ja saavutettavuuden nykykäytäntöjen kriittiseen arviointiin ja korjaamishdotuksiin.

Aineisto ja menetelmät

Artikkelin aineisto on koottu vallitsevan kaupunkisuunnittelupuheen ja sen kritiikin piiristä. Se sisältää etupäässä Joensuuta koskevia kaavakokousmuistuinpanoja, haastatteluja, suunnitteluasiakirjoja sekä sanomalehtikirjoituksia (aineistoista tarkemmin ks. Lehtinen 2014a, 130; Pyy & Pyy 2016; Lehtinen & Pyy 2017; Pyy 2017a, 21; Pyy 2017b). Kyse on teoriainformoituneesta sisällönanalyysistä. Käytännössä varsinaisessa aineistoluvussa sovellettiin ”lähilukutekniikkaa” (Pöysä 2010), mikä tässä yhteydessä tarkoitti aineiston luenta moneneen kertaan ja olennaisen esiin siivilöimistä.

Artikkelin aineiston kokoaminen alkoi 2010-luvun alussa Joensuun keskustan osayleiskaavan laadinnan yhteydessä. Aluksi teoreettinen orientaatio nousi ensisijaisesti degrowth-ajattelusta. Taustalla olikin osallistuva lähestymistapa kaavaprosessiin pohjoiskarjalaisessa kohtuusliikkeessä (Lehtinen 2014b). Tällöin seuranta ja aineistojen analyysi kiinnittyi luontevasti juuri vuorovaikutteisuuden toteutumiseen, vaihtoehtoisten esitysten asemaan ja kestävyuden huomioonottamiseen. Osallistuminen kaavaprosessiin eteni toimintatutkimuksen menetelmäoppaita soveltamalla kuusiportaisesti (ks. Lehtinen 2014b, 66–67): Lähtökohteisesti (1) asiakysymysten ja kiista-asioiden ryhmityksellä tavoiteltiin (2) asiayhteyksien ja taustasyiden avaamista. Tämän jälkeen edettiin (3) puheavaruuden laajentamiseen, mikä piti sisällään myös (4) eri osapuolten äänenpainojen

kantavuuden arvioinnin sekä (5) eri argumenttien tietoperusteiden tarkastelun. Lopulta mukaan tutkimukseen tuli myös (6) tutkimusjulkaiseminen ja tulosten ”palauttaminen” osaksi kaavoituksen kehittämistyötä. Käytännössä kenttätyöskentely toteutui limittäisenä ja edestakaisena liikkeenä tässä portaikossa (vrt. Ryynänen & Rannikko 2021).

Vuosikymmenen jälkipuoliskolla, Symmetrinen kaupunkisuunnittelu -hankkeessa, teoreettinen ote sai uusia vaikutteita ns. metodologisesta urbanismista (Tedre & Pöllänen 2017), kyvystä ohittaa ”urbaani” yleisen ja tavallisen – sanalla sanoen normaalin – normina, ja kyvystä katsoa myös kaupunkia ei-vakiintuneista suunnista. Suomalaista kaupunkisuunnittelua ei voi lähestyä vain (kansainvälisen) kaupunkitutkimuksen, kaupunkikeskustojen ja lähiöiden tiivistämisen ja elävyyden näkökulmista, vaan symmetrinen suunnittelu edellyttää lähtökohdakseen myös maaseutualueiden ”omaehtoisen” tai ”paikkaperustaisen” kehityksen tunnistamisen. Metodologinen urbanismi voidaan tiivistää tällöin esimerkiksi ajatukseksi siitä, että kaupunki ei jakaudu alueisiin vaan se koostuu alueista. Tässä artikkelissa kaupunkisuunnittelun aluevastuu ja kyky katsoa toisin kiinnitetään lähinnä maaseutukoulujen tilanteeseen.

Viimeisimmässä vaiheessa kaupunkisuunnittelun ongelma-kohtien avaamista olemme pyrkineet tekemään utopiatyöskentelyn avulla. Ensinnäkin utopiaperspektiivi tukee ja täydentää aiemmin omaksuttuja näkemyksiä degrowth -lähestymistavan ja metodologisen urbanismin hyödyistä. Kaikkia kolmea perspektiiviä yhdistää pyrkimys siihen, että vakiintuneita käsityksiä ja olosuhteita ei oteta valmiina ja annettuina, vaan vaihtoehtojen tarve on jatkuva. Toiseksi utopiaperspektiivi auttaa huomion kiinnittämistä asioihin, joita pidetään luonnollisina, ja jotka siten sisältyvät ikään kuin automaattisesti ja kattavasti suunnitelmiin. Esimerkiksi ikäystävällisyys kuvaa neutraalia suunnitteluteemaa tilanteessa, jossa kaupungeissa on nyt ja tulevaisuudessa kenties vielä enemmän sukupolvittain eriytyneitä todellisuuksia. Oletamme myös, että kutakin neljää tässä rajaamaamme symmetriautopistista tavoitetta (kuva 1) koskee se, että periaatetasolla ne voidaan katsoa kuuluvan aivan suunnittelun ytimeen, mutta käytännössä talouden ja hallinnon realiteettien nimissä juuri niistä herkästi tingitään ensimmäisten joukossa.

Kolmivaiheinen teoriapolku on toiminut aineistojen ryhmittelyn perustana seuraavassa esitettävälle neliteemaiselle jäsenyykselle. Osa-aineistoista on tiivistetty kuhunkin teemaan erikseen liittyvä tilannekuva. Osa tiivistyksistä olisi tosin voitu yhdistää useampaankin teemaan, mutta pyrkimys oli löytää aina ensisijaisin ja luontevin yhteys. Aineistoja eritellessä erityinen huomio kiinnitettiin aina siihen, miltä osin niissä kehitetään valitsevaa asiantilaa tai tuodaan esiin vaihtoehtoja. Nämä havainnot edellyttivät puolestaan toisin ajattelun ”välitason” käsitteellistämistä teoriapolun mukaisesti. Ehdotamme tässä sellaiseen sopiviksi välineiksi muun muassa luovaa supistamista, monikeskuisuutta, mikrourbanisaatiota ja sommittumien tunnistamista.

Artikkelin tilannekuvassa tiivistyy asetelma juuri ennen koronapandemian puhkeamista. Temaattinen kohdennus (avoin vuorovaikutus, desentralisaatio, ikäystävällinen suunnittelu, uusi luontopolitiikka) ja tästä juontuvat johtopäätökset ovat kuitenkin jopa aiempaa tähdellisempiä 2020-luvun ”post-koronaalisessa” ajassa ja tilassa, ”uuden normaalin” rakentamisessa. Seuraavassa esitelemme analyysin tulokset neljän (teemojen mukaisen) väliotsikon varassa.

Vuorovaikutteinen kaupunkisuunnittelu: kaavakuulemisesta asiaosallisuuteen

Joensuun kaupunki on johdonmukaisesti vahvistanut vuorovaikutteista suunnittelua perinteisillä tavoilla (yleisoesittelyt, kyselyt) ja digialustoilla. Se ei ole vähentänyt kaupunkisuunnitteluun kohdistuvaa kritiikkiä, pikemmin päinvastoin. Tämä johtuu pääosin siitä, että vuorovaikutteinen suunnittelu sisältää ristiriitojen mahdollisuuksia (Hytönen *ym.* 2018; Hytönen 2019). Siten se voi toimia paremmin hitaissa oppimisprosesseissa kuin kertaratkaisujen yhteydessä. Hitaampi tahti antaa tilaa ristiriitojen taustalla vaikuttavien

erilaisten arvoasetelmien, tiedon muotojen, intressien ja toimijaposiitioiden tunnistamiselle ja sovitteille, siis symmetrisemmälle kohtaamiselle.

Suunnittelun ristiriidat koskevat yleensä kokonaisuuden ja osien hahmottamista, kansalaisuuskäsityksiä, edustuksellista ja suoraa osallistumista, valtasuhteita sekä vuorovaikutuksen kielellisiä esteitä (Syrjänen 2006). Nämä ristiriidat kertautuvat tilanteissa, joissa säilyttävän kontra kasvuhakuisen linjan vastakkainasettelun lisäksi olisi otettava huomioon hallittuun supistamiseen liittyvät vaatimukset (Pyy & Lehtinen 2017). Seuraavassa tarkastelemme edellä olevan aselman mukaisesti eräitä viimeaikaisia joensuulaisen suunnittelun vuorovaikutteisuuden kipupisteitä.

Joensuun kaupungin kehittämisspuheessa perustelut rakentuvat pääsääntöisesti taloudellisen rationaalisuuden varassa (Nevalainen 2004). Tämä argumentaatio on kuitenkin yleensä sitä vähemmän vakuuttavaa mitä enemmän kyse on suojeltavista kohteista ja arvoista. Kaupungilla on esimerkiksi omien arviointiensä mukaan omistuksessaan kohtuuttoman paljon arvorakennuksia, jotka sopisivat myytäviksi (Jalkanen 2019c). Arvorakennusten ylläpitokuluja kritisoidaan, koska kaupunki joutuu koko ajan investoimaan muun muassa päiväkoteihin ja kouluihin. Välttämättömien investointien turvaaminen arvorakennuksia myymällä ei edusta kuitenkaan pitkäjänteistä suunnittelua. Eläköityneen kaupunginarkkitehti Mauno Tuomiston mukaan Joensuun keskustan suunnittelussa onkin edetty puukaupunkivaiheen ja matalien kerrostalojen vaiheen jälkeen pysyvän oloiseen sekaannuksen kauteen, jossa omaleimaisuuden sijaan tavoitellaan pikavoittoja (Kauhanen 2019e). Arvorakennusten kohtalo on juuri sellainen konkreettinen asukkaita koskettava asia, jollaisessa tulisi olla osallisuutta vahvistavaa vuorovaikutteisuutta ennen päätöksentekoa.

Kaupunki on viime vuosina toteuttanut lukuisia asukkaille avoimia nettikyselyjä muun muassa puistojen ja liikenteen suunnittelun yhteydessä. Kyselyiden tulokset kertovat, että kaupunkilaiset suosivat varovaisuutta ja arvostavat vanhoja puita kaupunkikuvassa (Vapaudenpuistosta... 2016). Samoin liikennesuunnitteluun asukkaat kaipaavat tasapuolisuutta, erityisesti yksityisautoilulle vaihtoehtoisen liikkumisen helpottamista (Ramboll 2016; Saarelainen 2016a; 2016b). Tällaisia toiveita vastaan käy kuitenkin asiantuntijapuhe, joka vaalii puistojen turvallisuutta, jota vanhojen puiden katsotaan horjuttavan, sekä autoilua tukevat tahot, joiden painostusvoima on ollut vahva sekä ennen että jälkeen asukaskyselyiden (Sito 2016; Joensuun kaupunki 2018). Avoimet kyselyt on onnistuneesti kohdistettu asukkaita lähellä oleviin tärkeisiin aiheisiin, mutta mikäli niistä ei jatketa vaihtoehtojen jalostamista, palaa ratkaisu hallinnolliseen käsittelyyn ja hankkeiden toteuttajille – ja tällöin kerätyn asukasmielipiteen rooli hämärtyy. Tässä on syytä korostaa eroa asianosaisuuden ja asiaosallisuuden välillä: edellinen painottaa muodollista kuulemista ja jälkimmäinen osallistumisen sisältöä ja vaikuttavuutta.

Asukas- ja toteuttajaposition asymmetria näkyy myös siinä, että kaupunkisuunnittelu etenee usein ihmisiä vierottavalla ammattikielellä, abstraktin tiedon ja tila-ajattelun varassa, rajatun talouspuheen ehdoilla, vaikeasti omaksuttavia karttaprojektioita ja -symboleja hyödyntämällä sekä teknisesti monimutkaisen nettiosallistumisen välittämänä (Nevalainen 2004; Lehtinen 2017; 2018). Näin on siitä huolimatta, että suunnittelun kohteena on nimenomaisesti kaupunkilaisten arkinen asuinympäristö. Esimerkiksi kaavapuhe ja -esitystekniikat ovat pääsääntöisesti hankalia seurattavia pienen ammattiipiirin ulkopuolisille. Lisäksi kommunikaatiokatkokset aktiivisten asukkaiden ja kaavoittajan välillä näyttävät liittyvän tilanteisiin, joissa esimerkiksi talouseliitin intressit asettuvat ristiriitaan asukasnäkökulmien kanssa (Nevalainen 2004, 261–271). Syntyy vähintään epäilyjä kaavoituksen ”ohituskaistoista”, joita ruokkivat Joensuun kaavoituspäällikön suorasukaiset huomautukset: ”Tässäkin kaupungissa on väkeä, joka haluaa hyvään osoitteeseen” (Jalkanen 2019a), ”Rahallahan tätä kaupunkia rakennetaan” (Vartiainen 2020).

Kaavatilaisuuksissa ilmaantuvaa kritiikkiä ja uutta ideointia ei aineistojemme perusteella ole otettu systemaattisen jatkotyöstämisen kohteeksi (Nevalainen 2004; Lehtinen &

Pyy 2017). Eräs (utooppinen) tapa pyrkiä ylittämään vuorovaikutuskatkoksia on vaihtaa osallistujien rooleja (vrt. Rannila & Loivaranta 2015). Kun kaupunginjohtaja asettuu syrjäytyneen rooliin, kun pienituloisen ottaa pohatan paikan, tai kun nuorison edustaja laitetaan ikäihmisten asiaa ajamaan, niin todennäköisesti lukkiutumia ja uusia näköaloja avautuu. Osallistujan asettuminen toisen asemaan pakottaa perspektiivin vaihtoon, se ohjaa kuin itsestään kohden moniarvoista vuorovaikutusta. Tällaisen vuorovaikutuksen kokeilu on varmasti korkean kynnyksen takana, ja riski epäonnistumisille on myös suuri. Kynnykset ja riskit eivät kuitenkaan saisi toimia perusteena perusidean hylkäämiselle vaan päinvastoin sen edelleen kehittelylle. Roolinvaihdon kaltaista vuorovaikutteisuutta on mahdollista kehittää pienimuotoisesti ja vaikkapa nimenomaan kasvuajattelusta irtautuneen ”supistavan luovan suunnittelun” (*smart shrinking*) tilanteissa ja aihepiireistä.

Supistavan suunnittelun voidaan ajatella olevan erityisen epäkiitollinen tehtävä esimerkiksi väestökatoalueiden päätöksentekijöille (Syssner 2020). Se on jonkinlainen mahdoton missio, tabu, josta ei voi eikä kuulu puhua. Asymmetriaa voi tunnistaa tässä reaalisen tilanteen sekä yleisen tilannetajun (ja -pakon) välillä. Supistava suunnittelu voidaan kuitenkin kääntää pieneksi kasvamiseksi, eikä kyse ole vain semantiikasta, jos siten väestökatoalueiden asialistaa voidaan laajentaa hallitsevista uhkista myös mahdollisuuksiin ja katsoa samalla tarkemmin, mihin asioihin voidaan vaikuttaa itse ja paikallisesti ja missä asioissa ollaan riippuvaisia ulkopuolisista tahoista ja päätöksistä.

Kaupungin maaseutu: suunnittelun aluevastuu

Yleisimmät luonnehdinnat Joensuusta korostavat koulukaupungin ja metsäkaupungin piirteitä. Edellinen heijastelee koulutusyksiköiden suurta määrää kantakaupungissa ja jälkimmäinen metsäosaamisen keskittymää, 2000-luvulla myös metsäpinta-alan merkittävää laajenemista vuosien 2005 (Kiihtelysvaara, Tuupovaara) ja 2009 (Eno, Pyhäselkä) kuntaliitosten seurauksena. Seuraavassa tarkastelemme kaupungin aluekehitystä ensisijaisesti kouluverkon muutosten kannalta. Koulu on maaseutualueilla yksi keskeisimmistä elinvoiman ilmentäjistä ja edellytyksistä (Tantarinmäki & Törhönen 2017) ja näin ollen kouluverkon muutosten avulla on mahdollista arvioida elinvoimaa ja aluekehittämisen tasapuolisuutta kaupungin eri osissa.

Joensuun kaupunkikehittämisessä ja kouluverkon suunnittelussa tukeudutaan niin sanottuun ”sormimalliin” (Ristimäki *ym.* 2017, 154–5). Pääväylien varret Kuopioon, Kajaaniin ja Lappeenrantaan päin sekä Pielisjoen länsi- ja itälaitaa pitkin voidaan tulkita jäsentävän suunnittelu- ja palvelualueita nimenomaan kantakaupungin näkökulmasta. Näillä alueilla kouluikäisten määrässä ei ole tapahtumassa suuria muutoksia lukuun ottamatta Lappeenrannan suunnan ja joen itälaidan lohkoa. Alueelle on parhaillaan kohoamassa Penttilän kerrostalovaltainen alue. Samalla suunnalla on myös pientalorakentamisen nykyiset painopistealueet Karhunmäki ja Kissämäki/Multimäki. Tällä palvelualueella alakoululaisten määrä nousee runsaaseen 1800 (kasvua 28 % vuodesta 2015) ja yläkoululaisten vajaan 700 (kasvua 30 % vuodesta 2015) vuoteen 2025 mennessä (Joensuun kaupunki 2015). Alueelle on vastikään rakennettu uusi alakoulu Karhunmäkeen ja yhtenäiskoulu Nepenmäelle. Myös Karsikon alakoulu korvataan uudella. Tulevaisuudessa alueen yläkoululaiset tullaan keskittämään vilkasliikenteiselle asemansuudulle Sirkkalaan, jota ei alun perin ole suunniteltu koulukiinteistön sijainniksi.

Sen sijaan maaseudun kolmella palvelualueella (Eno-Louhioja-Uimaharju, Heinävaara-Kiihtelysvaara-Tuupovaara ja Hammaslahti-Suhmura-Rekivaara) ala- ja yläkoululaisten määrät ovat lievästi tai selvästi laskevia. Toistaiseksi liitosalueilla voidaan olla Tuupovaaraa lukuun ottamatta sikäli tyytyväisiä, että alueilla on säilynyt useampia kouluja. Maaseutukuntien nykylinjahan näyttää olevan se, että jäljellä jää vain yksi yhtenäiskoulu. Toisaalta Joensuun tilanne on siinä mielessä erikoinen, että entisistä kuntakeskuksista ainoastaan Hammaslahdessa on yläkoulu. Ratkaisujen asymmetriaa lisää

se, että Kiihtelysvaaran ja Tuupovaaran yläkoulu on siirretty lähemmäs kantakaupunkia Heinävaaraan, kun taas Enon yläkoulu on viety kauemmas Uimaharjuun.

Aiemmin viittaamamme Mauno Tuomiston arvio Joensuun suunnittelun siirtymisestä sekaannuksen kaudelle pätee myös kouluverkkosuunnittelussa. Uusia kouluja on rakennettu myös maaseudun taajamiin mutta sillä tavoin, että koulukyyditykset ovat lisääntyneet. Toisaalta koulukiinteistöjen huonoon kuntoon ja sisäilmaongelmiin ei ole kiinnitetty riittävää huomiota. Koulutoimen ja kaavoituksen sijasta kouluverkkoa on kehitetty kaupungin tilakeskuksen ehdoilla ja nopeilla aikatauluilla. Tällöin koulupihoille ilmestyvät ensin moduulit ja sitten purkuajoneuvot.

Kouluverkon tempoilevat ratkaisut ovat synnyttäneet myös konflikteja, joista paikallisessa julkisuudessa näkyvin on ollut kahden yläkoulun kohtalo Enossa (Jalkanen 2019b; Kauhanen 2019b; 2019c; Riistaniemi 2019). Päätös, jossa otettiin huomioon koulunkäynnin osatekijät ja kahden taajaman keskinäinen historia, johti oikeusvalituksiin ja jopa lyhyeen koululakkoon. Päätöksen seurauksena kaksi kolmasosaa Enon yläkoululaisista joutuu nyt turvautumaan koulukyydityksiin ja pääosa harrastustiloista on 20 kilometrin päässä yläkoulusta.

Enon koulukiista on osa kamppailua moniarvoisen asutus- ja yhdyskuntarakenteen oikeutuksesta. Monikeskuksisuudesta on tullut uudenlainen haaste kuntaliitosten myötä mutta kyse on myös kansainvälisestäkin vähälle huomiolle jääneistä ”väliurbanismin” uusista tulkinnoista (Knox & Mayer 2012; Hynynen & Rantanen 2019) ja kytkeytymisestä kaupunkiregionalistiseen aluepoliittiseen ajatteluun (Luukkonen & Sirviö 2017). Maaseudun elinvoiman vuoksi pitäisikin tehdä pitkäjänteistä kouluverkon suunnittelua eikä sitä tulisi tehdä irrallaan esimerkiksi maankäytön suunnittelusta eikä elinkeinopolitiikasta.

Jos Enon esimerkin valossa kouluverkon kehittäminen Joensuun maaseutualueilla vaikuttaa paikkasokealta (vrt. Kujala *ym.* 2019) niin koko kaupungin kehittämistä voi pitää sängen maaseutusokeana. Kaupungin nettisivuille esitellään kuusi kaupungin kehittämiskohdetta (Symmetrinen kaupunki, Smart Joensuu, Pyöräily, Penttilänranta, Greenpark ja Hiilineutraali Joensuu 2025), joiden perusteella voisi päätellä, ettei Joensuussa ole kuntaliitoksia tehtykään. Joensuu tunnistaakin huomosti alueellisen monikeskuksisuuden kysymyksiä ja mahdollisuuksia (ks. Joensuu kaupunki 2016). Eikä niitä oteta arvioimamme painoarvon mukaisesti huomioon myöskään maakuntaliiton (Pohjois-Karjalan maakuntaliitto & SWECO 2017; Pohjois-Karjalan maakuntaliitto 2020) eikä ELY-keskuksen (Saukkonen & Saarinen 2019) keskeisissä asiakirjoissa. Asiaan vaikuttaa ilmeisesti Suomen ympäristökeskuksen (2020) vyöhykkeinen kaupunki-maaseutuluokittelu, josta maaseutukeskukset aivan suurimpia lukuun ottamatta on häivytetty pois. Joensuun liitostaajamissa asuu noin 11 500 asukasta, eli saman verran kuin kaupungissa on korkeakouluopiskelijoita.

Silti esimerkiksi Ramboll Oy:n (2017) laatima Joensuun kaupungin pyöräilyn ja jalankulun kehittämissuunnitelma 2030 on kiinnostava myös maaseututaajamien kannalta, vaikka itse suunnitelmassa todetaan, että ”*aluekeskuksen saavutettavuusalueen 30 minuutin kehä ei kohtaa kaupunkikeskuksen 60 minuutin saavutettavuusalueen kehää tai toisen aluekeskuksen 30 minuutin saavutettavuusalueen kehää.*” Toisin sanoen aluekeskukset synnyttävät pyöräilymatkoja vain oman saavutettavuusalueensa sisällä, jolloin Joensuussa ei näyttäisi olevan tarvetta suunnitella taajamien välisiä pyöräily-yhteyksiä. Ainoa poikkeus on Enon ja Uimaharjun välinen yhteys, jota suunnitelman mukaan on syytä tutkia tarkemmin. Kenties edellä käsitelty yläkouluratkaisu antaa pyöräily-yhteydelle lisäperustelun.

Pyöräilyn ja jalankulun kehittämissuunnitelmissa esitetyt aluereittien kartat havainnollistavat hyvin maaseututaajamien yleensä puumaisen ja selkeää keskustaa vailla olevan rakenteen. Monien taajamien sisäiset välimatkat ovat pitkiä ja suosivat siten henkilöauton käyttöä. Taajamien rajat ovat myös häilyviä ja niiden julkinen tila on heikosti jäsentynyt. Ne eivät siis ole pieniä kaupunkeja eivätkä isoja kyliä, vaan osa-alueet ovat eristyneitä ja muodostavat siten huomosti vuorovaikutuksellisia kokonaisuuksia. (Kalliala 2014.)

Mielikuvat taajamista ovat myös vahvasti polarisoituneita. Yhtäältä taajamat nähdään idylleinä, joissa ihmiset viettävät rauhallista ja turvallista elämää kaupungin ja maaseudun parhaat puolet yhdistävässä ympäristössä. Toisaalta ne nähdään nurkkakuntaisuuden sijoina, mikä ei tue paikallisidentiteetin rakentumista. (Ojankoski 1998; Karppinen *ym.* 2010.) Ne ovat kuitenkin edelleen mitä tyypillisin suomalaisten asumisympäristö, johon kohdistuvat paikallisten kehittämis- ja sopeuttamistarpeiden ohella samat maailmanlaajuiset ympäristö- ja resurssikysymykset kuin muuallekin. Maaseudun elinvoiman, monikeskuisuuden potentiaalin ja kaksijakoisten mielikuvien purkamisen vuoksi on kuitenkin tarpeen kysyä, kuinka tihentää taajamien sisäistä vuorovaikutusta. Kuinka tehdä maaseudun taajamiin enemmän kylämäisyyttä tai (mikro)urbaanisuuksi, verkostomaista kokoonpanoa, jossa erilaiset osatekijät tukevat toisiaan? Tuoreen käsitteellisen lähtökohdan ja sovellusesimerkin vastaamiseen tarjoaa jätti-investoinnin jälkeistä Äänekoskea koskeva tutkimus (Kortelainen & Albrecht 2019; 2021; Albrecht & Kortelainen 2020), jossa pikkukaupungin taajamakehitystä eritellään rakentavien, ylläpitävien, purkavien, ja uudistavien suhteiden ja voimien sommittumana (*assemblage*).

Ikäystävällinen kaupunki: kohti tasapuolista saavutettavuutta

Joensuu on opiskelijoiden kaupunki, mikä osaltaan selittää pyöräilyn ja kävelyn vahvaa asemaa kaupunkitilassa. Kevyen liikenteen kulkutapaosuudessa heijastuvat tosin myös joukkoliikenteen kehnon alueellisen peittävyuden, pitkien vuorovälien ja korkeiden matkahintojen vaikutukset. Valtakunnallisten henkilöliikennetutkimusten mukaan Joensuussa pyöräillään Oulun jälkeen eniten Suomessa. Jalankulun ja pyöräilyn yhteenlasketuissa matkamäärissä Joensuu on 47 % kulkutapaosuudella aivan kärjessä (Ramboll 2017; 2020).

Merkittävä osa Joensuun opiskelu- ja työpaikoista sekä palveluista sijoittuu keskustan jalankulkualueelle ja sen reunavyöhykkeelle. Joensuun keskusta-alueita, ruutukaavaa, on myös määrätietoisesti kehitetty asuinalueena, jolla henkilöauto ei olisi välttämättömyys. Keskustasta onkin tullut nuorten ja ikäihmisten suosima asuinalue. Lapsiperheitä ruutukaava on houkuttellut harvinaisen vähän (Joensuun kaupunki 2020a; Erilaiset Joensuut ... 2013). Lasten omaehtoisen liikkumisen mahdollisuuksien parantaminen ruutukaava-alueella on myös toistaiseksi jäänyt vähälle huomiolle (vrt. Susi 2021). Kaupunki onkin vahvasti myötävaikuttanut siihen, että lapsiperheet keskittyisivät uusille omakotialueille kantakaupungin ulkopuolelle. Tällöin arjen logistinen pyörittäminen edellyttää monen perheen kohdalla kahden auton omistamista (Jalkanen 2018). Tonttitarjontaa olisi myös maaseudun paikalliskesköksissä ja muun muassa Enossa sitä vastikään kaavoitettiin lisää, mutta tämä tarjonta ei ole aktiivisen markkinoinnin piirissä (Joensuun kaupunki 2018a; 2020b; Joensuulla paljon ... 2018).

Joensuun keskustan viimeaikaisten kehittämistoimien on arvioitu heikentävän keskustan vetovoimaisuutta ja elävyyttä (Tapio 2019; Vuojärvi 2019). Kaupunkisuunnittelussa ruutukaavan on ajateltu kilpailevan vetovoimasta sitä ympäröivien automarket-keskusten kanssa, mikä on korostanut autoilun sujuvuutta (Lehtinen 2018, 46–48). Vuonna 2019 valmistunut parkkiloa Kauppatorin alla on tämänlaisen ajattelun kiteytymä. Keskustan vetovoimaisuudesta voi myös olla huolissaan siksi, että Joensuun pyöräilyn ja kävelyn kehittämissuunnitelma (Ramboll 2017) ei nimestään huolimatta käsittele juurikaan kävelyn olosuhteita ja erityishaasteita, kuten rollaattoreiden, lastenvaunujen ja potkulautojen erottelua pyöräilystä, eikä myöskään näiden kulkuvälineiden pysäköintiä. Suunnitelmasta käy lisäksi ilmi, että kaupunkikeskustasta etäämpänä olevissa aluekesköksissä ei ole pyöräilijöiden ja jalankulkijoiden määrien perusteella tarvetta näiden liikennemuotojen erottelulle.

Edellä olevat näkemykset ovat ongelmallisia aiemmin esiin tuodun taajamien tiivistämisen tarpeiden ja niiden perustelujen kannalta. Samalla tavoin kuin keskusta-alueiden tiivistämisessä, myös maaseudun paikalliskeskusten ”mikrourbanisaatioissa” kehittämisen

avainkysymys voisi hyvinkin liittyä ikäystävällisen asumisen ja saavutettavuuden parantamiseen, joskin kyseistä käsitettä lanseeraavassa Uumajan yliopiston projektissa (Eimermann *ym.* 2017–2021) painopiste on monipaikkaisten elämäntyylien, kausimatkailun sekä maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden tarjoamissa mahdollisuuksissa. Tässä näkökulma mikrourbanisaatioon asettuu hieman toisin, jolloin ratkaisut edellyttävät taajaman palvelujen inventointia, miltä pohjalta voidaan asteittain lähteä tavoittelemaan muutaman korttelin kävelykeskustatyyppistä rakennetta. Norjan Stavangerissa on ideoitu 10 minuutin kaupunki -konseptia tavoitteena kaupunkirakenne, jonka perussolut jäsenyivät maksimissaan 800 metrin kävelyetäisyyksille (Haarstad & Oseland 2017).

Realistinen mikrourbanisaatio voisi täkäläisissä oloissa hyvinkin yhdistyä esimerkiksi senioriasumisen kehittämiseen nimenomaisesti taajamien keskustoissa, joissa tarvittavat palvelut, kuten päivittäistavarakauppa, ravintola, kotihoidon palvelupiste, olisivat noin 200 metrin säteellä. Pisimmilleen vietynä voitaisiin puhua hybridistä palvelukorttelista, jossa useita toimintoja olisi yhdistetty samaan kokonaisuuteen. Näitä olisivat esimerkiksi senioriasunnot, tavalliset asunnot, kuntosali, allasosasto, dementia koti, kirjasto, kahvila ja lounasravintola sekä luento- ja juhlasali. Kortteli suunniteltaisiin siten, että sen yhteisilat täydentäisivät taajaman palvelurakennetta olemalla avoimia kaikille käyttäjille (Helminen *ym.* 2017; Taegen *ym.* 2018; Rajaniemi & Rappe 2020).

Pohjois-Karjalan yli 65-vuotiaista kaksi kolmasosaa asuu erityyppisissä maaseutu-yhdyskunnissa. Vastaava valtakunnallinen osuus on 30 %. (Helminen *ym.* 2017). Joensuun seudulla 90 % yli 75-vuotiaista ikääntyy nykyisin kotonaan ja tätä osuutta pyritään kasvattamaan (THL 2018). Joensuun kaltaisilla alueilla on avoin kysymys, missä maaseututaustaiset suurten ikäluokkien edustajat asuvat ikääntyessään palvelujen tarvitsijoiksi 2030-luvulla: lähellä nykyisiä asuinsijojaan vai kaupunkiin keskitettyinä. Ratkaisevaa on, kuinka paljon palvelujen säilymiseen ja palveluasumiseen investoidaan paikalliskesköksissä. Ikääntyminen kotona nähdään yleisesti ideaalina. Tämä tuskin toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla, jos maaseudulla koko ikänsä asuneen ihmisen viimeinen koti on kaupungin keskustassa. Maakunnalliset SOTE-ratkaisut eivät välttämättä lupaa hyvää palvelujen säilymiselle erityisesti kuntaliitosalueilla, minkä aiheuttamaa huolta on jo ehditty kokea muun muassa Tuupovaarassa (Sievälä 2017). Asumista kotona mahdollisimman pitkään rajoittaa maaseudulla ja taajamissa usein myös asumisen muoto, vanha omakotitalo. Ne saattavat sijaita liian kaukana palveluista, ja ne ovat usein myös hankalia apuvälinein liikkuville.

Suomessa käydään parhaillaan huolestunutta keskustelua asuntomarkkinoiden polarisaatiosta. Suuressa osassa maata asuntoihin kiinnittyneen kansallisomaisuuden arvo uhkaa hävitä (Hypo 2019). Keskustelu on ollut kovin yksipuolista. Esimerkiksi juuri maaseudun paikalliskesköksissä on tulossa entistä enemmän myyntiin perinteisellä kirvesmiestaidolla tehtyjä omakotitaloja väljillä ja puutarhamaisilla tonteilla. Näiden voisi otaksua olevan kilpailukykyisiä vaihtoehtoja kaupunkien reunavyöhykkeiden uudisalueille muutoinkin kuin hintojen osalta.

Maaseututaajamien vahvuksiin kuuluu se, että verraten monipuoliset harrastustilat sekä metsäinen ja autenttinen lähiluonto ovat ikäystävällisesti saavutettavissa. Edellytys tälle tietysti on, että liikenteen väylien kehittämisessä ja ylläpidossa pyritään määrätietoisesti irti puumaiseksi muodostuneesta yhdyskuntarakenteesta. Tässäkin mikrourbanisaation keskeisiä periaatteita – muun muassa tiivistämistä, täydentämistä, sekoittamista, eheyttämistä ja moninaisuuden vaalimista – noudattamalla voidaan vahvistaa kirkonkylän ja tai muun taajaman yhteisöllisyyttä ja verkostomaisuutta. Ennestään turvallisista ja rauhallisista maaseututaajamista ja kylänraiteista on mahdollista kehittää uudella tavalla vetovoimaisia ”puutarhayhdyskuntia”, mikäli huomiota kiinnitetään kohtaamisen ja levähdyksen paikkoihin sekä paikallishistorian ja lähiluonnon vaalimiseen. Tällainen puutarhayhdyskunta ei olisikaan houkutteleva yksistään ikäihmisille ja lapsiperheille vaan vaihtoehto myös opiskelijoille, kuten toimittaja Hannu Kauhanen (2017) kolumnissaan visioi.

Kaupungin ekologia: lähiluonto ja hiilitaseet

Joensuun kehittämisessä paikallinen ja planetaarinen luontopolitiikka solmiutuvat monin tavoin yhteen. Kaupunkirakenteen tiivistämistä on perusteltu ilmastosyillä. Tiivistyvän kaupungin uskotaan vähentävän liikkumistarvetta ja samalla hiilipäästöjä. Kehityksen käänköpuolena osa Joensuun keskustan lähiluontokohteista on jäänyt tai jäämässä rakentamisen alle. Erityisen pitkäkestoinen luontokiista on kohdistunut Hasanniemen metsään aivan ruutukaavan eteläkulmalla. Siellä kaavoittaja on yli kahden vuosikymmenen ajan pyrkinyt siirtämään osaa metsäalueesta asunto- ja palvelurakentamisen piiriin. Hanketta on hidastanut kaupunkilaisten vastustus, joka on jo ehtinyt edetä kolmanteen metsäpuolustajien sukupolveen (Lehtinen 2020) ja tuottanut myös tulosta. Asemakaavanmuutosesitys kaatui maaliskuussa 2020 kaupunkirakennelautakunnassa. On kuitenkin paljon mahdollista, että Hasanniemen kaavoittamiseen palataan vielä tulevana vuosina.

Tiivistämisen perusteina esitettyjen ilmastosyiden alta löytyvät kiinteistöjalostuksen motiivit (Lehtinen 2018). Kasvu-uralla olevassa kaupunkiytimessä uusien asuntojen kauppa on käynyt vilkkaana viimeiset 20 vuotta, ja tämä on houkutelut jokinäkymiä tarjoavia rakennuttajia. Yleisesti keskittämisen ilmastoperustelut on osoitettu monissa tutkimuksissa ongelmallisiksi, koska kaupungistumisasteen kohoaminen nostaa asukkaiden kulutustasoa (Heinonen & Junnila 2012). Joensuun tiivistämisen ilmastoperusteluiden tieteellistä pohjaa on arvosteltu myös paikallisessa mediassa (Kauhanen 2019a) ja tiivistämisen kritiikissä on näkynyt myös huoli lähiluonnon katoamisesta (Maukonen 2018). Tiivistämistä ja kiinteistöjalostamista suosivan asymmetrisen linjan altavastajiksi ovat jääneet sekä keskustan lähiluontoa arvostavat asukkaat että kaupunkiolioissa viihtyvät luonnonlajit suojelejiin.

Asukkaille kysymys on lähiluonnon saavutettavuudesta. Ruutukaavan autottomilla asukkailla ei ole mahdollisuutta sujuvaan piipahdukseen etäämmällä oleviin luontokohteisiin. Lähiluonnon ja -metsien hupeneminen metsäkaupungin ytimestä on myös tiedonpoliittinen kysymys: minkälaisen luontotiedon varassa metsäkaupunkia kehitetään? Tukinuiton ja Penttilän sahan myötä rakentunut puukaupunki Pielisjoen suussa uusiutui betonikaupungiksi 1960-luvun asemakaavoituksen mukaisesti – siis ennen laajan metsäosaamisen keskittymistä Joensuuhun. Korkeakoulu kaupunkiin saatiin tosin jo 1960-luvun lopulla mutta metsätieteellinen tiedekunta vasta vuonna 1982. Nyt 2000-luvulla metsä- ja lähiluontotietoa meillä on runsaasti (Maukonen 2018), sen sijaan tämän tutkimusosaamisen hyödyntäminen Joensuun kaupunkisuunnittelussa on satunnaista. Tutkimustiedon valossa metsäkaupungin nykymuutos nakertaa luonnon virkistysarvoja. Kaupunkilaiset ovatkin huolestuneet keskustan lähiluonnon hupenemisesta ja säilyneenkin osan muuntumisesta hoidetuiksi puistoiksi (Syri *ym.* 2016; Tenhu 2016; Jalkanen 2019a; Kauhanen 2019a; 2019e). Huolta on myös kannettu siitä, kuinka kadunvarsien perinteisiä puurivistöjä on systemaattisesti kaadettu (Kauhanen 2016; Lehtinen 2016).

Lähiluonnon katoaminen on ongelmallista myös luonnonlajien kannalta. Lähimetsien rakentaminen, bulevardien puurivistöjen hävittäminen ja säästyneiden viheralueiden puistoistaminen köyhdyttävät kaupunkielöstöä. Metsä-, pensas- ja niittyajistot katoavat. Satakieli on tässä kehityksessä tärkeä indikaattorilaji: Petri Hottolan (2006) inventaario osoitti, että satakielen pesintä on pudonnut romahdusmaisesti Joensuun keskustan tuntumassa Pielisjokivarressa. Hasanniemen suunnittelussa kaavoittajan ekologinen välinpitämättömyys paljastui esimerkinomaisesti: valkoselkätikan pesintähavainto (Kauhanen 2017) aivan kiistametsän vieressä ei tuolloin johtanut suunnittelun uudelleenarviointiin.

Joensuun luontopoliittinen linja kattaa myös kaupungin maaseudun. Laajat metsäalueet asutuksen ympärillä nähdään aluetaloudellisena resurssina ja hiilinieluna, jonka ajatellaan auttavan kaupunkia hiilineutraaliuteen vuoteen 2025 mennessä (Hyttinen 2018). Tosin tasapainottelu metsä- ja hiilitalouden välillä on hankalaa silloin kun metsänhakkuiden intensiteetti kääntää Joensuun metsät hiilen päästölähteeksi (Autio 2017). Joensuun hiilitaselaskento paljastaa kunnianhimoisen ilmastoprofilin asymmetrisen tausta-ajatuksen:

metsät nähdään asutuskeskusten hiilipäästöjen tärkeänä kompensatiopotentialina. Joensuu on metsäkaupunki tälläkin tavalla katsottuna.

Joensuun hiilitaselaskelmointi osoittaa myös toisenlaisen laskentamallin liittyvän epäkohdan. Mallissa, joka on varsin laajassa käytössä eri puolilla Suomea, huomioidaan vain tietyt standardinomaiset päästölähteet. On todennettu (Ala-Mantila 2017), että jopa 70 % kaupunkien hiilipäästöistä jää huomiomatta tällä laskentamallilla. Huomiotta jäävä osuus on peräisin mallin ulkoistamista hiilipäästöistä, erityisesti paikallisen kulutuksen ylipaikallisista päästöistä (Heinonen & Junnila 2012; Ottelin *ym.* 2015). Nimenomaisesti tämä kulutuksen osuus on kaupungistumisen kiihdyttämänä ollut 2000-luvulla voimakkaassa kasvussa (ennen koronapandemian aiheuttamaa kulutuksen notkahdusta). Joensuun planetaarinen luontopolitiikka, joka kiteytyy vuoteen 2025 asetettuun hiilineutraalustavoitteeseen, onkin nähtävä ensisijaisesti paikallisena profiloitumisena, jolla haetaan asymmetrisesti oikeutusta kaupungin ajamalle kasvun keskittämisen politiikalle (Lehtinen 2018).

Joensuun maaseudulla on kyllä toisenlainenkin luontopoliittinen rooli kaupungin sisäisessä työnjaossa. Monikeskuksisuuden purkautuminen on rajannut kirkonkylien ja maaseututaajamien elinvoimaisuutta, erityisesti palveluiden verkostoa. Supistumisen kierteessä luontaistalouden perinteet ovat palanneet tärkeälle sijalle elämänsä ja -uskon peruselementteinä. Vuodenaikojen vaihtelun mukaan rytmittyvillä metsästyksellä, kalastuksella ja luonnontuotteiden keräilyllä on monin paikoin edelleen aivan erityinen asema kylien yhteisöllisyyden ja elannon vahvistamisessa. Maaseudun uudet sesonkikulttuurit ovat tärkeä osa tätä uutta – joskin samalla perinteisen vanhaa – luontosuhdetta (Rannikko 2008).

Luontaistalouden aseman korostumisen myötä eränkäynnistä, jolla on ikiaikainen paikkansa syrjäseutujen elämänmenossa, on myös tullut entistäkin tärkeämpi identiteetin kannatin hiljenevällä maaseudulla. Kyläläiset katsovat yhteiskunnan jättäneen heidät oman osaamisensa varaan. Hyvinvointivaltion palveluiden väheneminen on antanut kokemuserustan syrjässä elämisestä, jolla ei ole enää merkitystä vallitsevan yhteiskuntakehityksen kannalta (Rodriguez-Pose 2018). Tätä syrjäytymisen kokemusta on sitten ollut mahdollista käsitellä eränkäynnin yhteydessä. Ajatellaan, että yhteiskunnan ulkopuolella voi vallitsevat säädöksetkin tulkita omalla tavallaan – tai sitten jättää kokonaan tulkitsematta. Syrjäytyneen omaehtoisuuden kipupisteeksi on kiteytynyt kysymys suden paikasta metsäkylien elämänmenossa: Euroopan unionin ja luonnonsuojelijoiden susihuoli ei ole saanut kummoistakaan ymmärtämystä syrjäkylillä. Salametsästyksen kukoistavaikenemisen muurin sisällä (Rannikko 2020). Susiasiaassa kun kyse on syrjäkyläläisten syvästä turhautumisesta kaupungistumisen vallitseviin käytäntöihin. Susi on tässä kiistassa sijaisyyllinen (Lehtinen 2017).

Syrjäkylien erätalous on perinteisen metsäsuhteen ydinosaamista, sellaista osaamista, jota ylläpidetään ja puolustetaan tilanteessa, jossa maaseudun elinvoimaisuus on muutoin purkautumassa. Susien salametsästyksen kertoo vastarinnasta sillä saarekkeella, jossa valta halutaan vielä pitää omilla käsillä. Vastustus kohdistuu helposti ulkopuolisten luonnonsuojelijoiden ohjausvaltaan, vaikka metsästyksen todelliset rajoitteet rakentuvatkin pääsääntöisesti metsäteollisuuden puuhuollon tarpeiden mukaisesti. Kuten puuseppä Marko Karhu (Mustonen 2013) Joensuun itäpuoliselta Selkien kylältä muotoilee kokemuksensa metsän muutoksesta: ”Käytännössä ylittää haulikolla läpi ampua ne viimeiset palat missä on kunnan vanhaa mehtää”.

Yhteenveto: symmetrisen suunnittelun arkinen utopia

Artikkelin peruselementteinä ovat toimineet maantiedekeskusteluista löydetty neljä symmetrisen kaupunkisuunnittelun ideaalista (utooppista) sisältöteemaa. Vuorovaikutteisen suunnittelun vaade on kiteytynyt huomioiksi kuulemisosallistumisen ja asiaperustaisen osallistumisen eroista sekä alan ammattilaisten vaikeuksista toimia yhteistyössä asukkaiden

kanssa, siis toimia lain edellyttämällä tavalla vuorovaikutteisesti ja rakentavasti ”suoran osallistumisen” kentillä. Erityisesti kaavoituksessa tilanne on hankala: maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämään suunnittelukulttuuriin yltäminen tarkoittaisi perustavaa asennemuutosta asukaskohtaamisiin. Pidemmällä tähtäimellä asia voisi hyvinkin korjautua alan rekrytointiperusteita muuttamalla. Sosiaalialan opintojen priorisoiminen, symmetrisesti teknisen ja luonnontieteellisen osaamisen kanssa, varmasti auttaisi kaavoituskulttuurin uudistamisessa.

Aluevastuun korostaminen johtaa ajatuksiin monikeskuksisen kaupunkirakenteen vahvistamisesta keskittämisen politiikan sijasta. Kaupungistumisen ajassa pikkukaupungit ja maaseututaajamat ovat jääneet vaille mielekkäitä kehittämistoimia. Hiljenevät yhdyskunnat ovatkin hämmentävän sokea piste kaupunki- ja aluesuunnittelukäytännöissä, varsinkin kun huomioidaan, kuinka laajat osat Suomea kuuluvat tähän kategoriaan. Nykyisten kasautumis- ja ympäristökriisien, myös koronapandemian, oloissa pikkukaupunkien ja kylien houkuttelevuus voi kuitenkin nopeastikin parantua. Nyt olisikin tärkeää huolehtia hiipuvien asutuskeskusten infrastruktuurin ylläpitämisestä. Tähän ylläpitotehtävään tarvitaan laadullisen kaupunki- ja kuntasuunnittelun osaamista, joka kattaa läpikotaisesti suomalaisen aluejärjestelmän. Ja kuten edellä osoitettiin, vahvan kouluverkon säilyttäminen ja rakentaminen on mitä keskeisin laadullisen ja symmetrisen aluekehittämisen elementti. Se on kaupunkien ja kuntien vastuulla olevan alueyhteisöjen elinvoiman peruselementti, joka puolestaan turvaa ja edesauttaa moninaista paikallista ja omaehtoista kehittämistä.

Ikäystävällisyyden korostaminen ohjaa kaupunkisuunnittelua pohtimaan sukupolvien välisen yhteiselon ja -vastuun tukemisen mahdollisuuksia segregoituneen kaupunkirakenteen aiheuttamien ongelmien keskellä. Tällöin kyse ei välttämättä olisi pelkästään eri-ikäisten ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja huolenpidon edellytysten parantamisesta vaan myös yleisesti monikulttuurisen yhteisvastuun vahvistamisesta. Tavoitteena voisi olla vastuullisen elämän monipuolinen ja monensuuntainen tukeminen, siis itse asiassa symmetrisen kohtaamisen nykyistä parempi mahdollistaminen. Ainakin Joensuussa merkittäviä kaupunkisuunnittelun nykyhaasteita ovat yhtäältä ikäihmisten unohtuminen omiin osatodellisuuksiinsa ja toisaalta taas nuorten konsentriin kiinnittyminen koulu-, harrastus- ja some-tiloihinsa. Oma lukunsa on sitten vielä lapsiperheiden keskittyminen esikaupunkioiloihinsa. Esikaupunkikulplassaan lapsiperheet joutuvat helposti yksin kantamaan vastuunsa ruuhkavuosien selviämiskamppailuihinsa. Lapsiperheille yksityisautoilu, usein kahden auton varassa, tuntuu välttämättömältä, ja näin nuorille aikuisille ja heidän lapsilleen autoilusta tulee arkirutiinia. Liikkumistarpeen vähentämiseen pyrkivässä Joensuussa tämä elämänmalli on ongelmallinen.

Luontopoliittinen ideaalimalli rakentuu vastuun kantamiselle symmetrisesti niin paikallisesta kuin (omalta osaltaan) planetaarisestakin luonnontilasta. Tähän eivät Joensuun nykyiset hiilitaselaskelmamallit yllä. Postkoronaalisessa tilanteessa vanhat hiilitasemallit voivat ohjata pyrkimyksiin palata mahdollisimman nopeasti ”vanhaan normaaliin” – eli kestävämpään asymmetriseen planetaariseen työnjakoon. Paikallisen ylikulutuksen ongelmasta on myös mahdollista etsiä ulospääsyä kaupunkiluontoa vaalimalla. Symmetriautopian mukaisesti tässä artikkelissa on korostettu, että kaupunkia tulee kehittää niin, että kaikilla on mahdollisuus sujuvaan ja elämykselliseen lähiluontokokemukseen. Arkinen luontosuhde tukee kaupunkilaisten ekologista tietoisuutta, ja luontokulttuuri voi myös toimia kulutuskulttuurin vastapainona.

Artikkelin teoreettisen asetelman ja pääteemojen erittelyn pohjalta voimmekin kiteyttää symmetrisen suunnittelun lopulta varsin arkisen utopian. Ensinnäkin ikäystävällisen suunnittelun keskeiset haasteet yhdistyvät varsin saumattomasti yleisesti tunnustettuihin kestäväen kehityksen periaatteisiin (vrt. Verma 2020, 46). On ensiarvoisen tärkeää suosia toimivaa joukkoliikennettä, resurssitehokkuutta ja ihmisten arvostamista sekä esteetöntä jalankulkua lähipalveluihin ja viheralucille. Toiseksi monikeskuksisuuden ja suunnittelun

aluevastuun edistäminen edellyttää lähtökohtaisesti irrottautumista keskusverkkomallien ja -ajattelun rajoituksista. Monin paikoin on kurotettava kohden pieneksi kasvamisen (*smart shrinking*) osaamista, mikä sisältää pyrkimyksen toiminnalliseen monimuotoistamiseen. Kyse on tällöin paljon muustakin kuin peruslähipalveluja korostavasta viivytyksestä ja kituutuksesta. Kolmanneksi vuorovaikutteisen suunnittelun vaikuttavuus on jatkuvasti koetuksella, jos ja kun osallistumisen muodot asettuvat asiasisältöjen edelle. Sen lisäksi, että hallinto legitimoii päätöksensä tarjoamalla vastapainoksi tiedotusta ja osallistumiskanavia, sen tulisi varmistaa, miltä osin kansalaiset ovat kiinnostuneita vaikuttamaan kokonaisuuksiin ja/ tai yksityiskohtiin. Niin sanotun paikallisen tiedon ja maallikkokansalaisten asiaperustaisen osallistumisen hyödyntämisessä keskeisenä maksimina voidaan pitää tilan proksimaation periaatetta: ihmisillä on taipumus asettaa läheiset asiat tärkeämmiksi kuin kaukaiset.

Symmetrisen kaupunkisuunnitteluun tähtäävien neljän lähestymiskulman heikko resonanssi vallitsevien suunnittelukäytäntöjen kanssa on ilmeinen – huolimatta siitä, että symmetrisen suunnittelun alkuidea nousi tutkimuskysymykseksi nimenomaisesti valitsemamme kohdekaupungin omasta kehittämisvisiosta. Tutkimusote tässä on ollut lähtökohdiltaan utooppinen: utopiamaantiede on palvellut taustakehyksenä, menetelmällisenä inspiraationlähteenä ja muistilistanakin yhteiskuntakriittiselle kaupunkisuunnittelututkimukselle. Yksittäisten kaupunkisuunnittelun kehittämis- ehdotuksien lisäksi on myös todentunut, että utopioita tarvitaan – erityisesti kriisien iskiessä.

Näkökulmamme ja lähestymistapamme ohjasivat meidät varsin perustavanlaatuisen suunnitteluprofession ja -käytäntöjen kritiikkiin. Kohteenamme oli Joensuu mutta samalla sivusimme yleisemminkin kaupunkisuunnittelun ja kaupunkisuunnittelututkimuksen linjavalintoja sekä näiden välisiä jännitteitä. (Suunnittelu)maantieteellisen disiplinaarin sisältä katsoen kysymys on kahden paradigman kohtaamisesta. Lähtökohtainen positioimme, yhteiskuntamaantieteellisesti suuntautunut kaupunkisuunnittelututkimus (väljemmin: alue- ja ympäristökehityksen tutkimus), auttoi meitä pureutumaan praktisen kaupunkisuunnittelun (väljemmin: aluesuunnittelun) ja sen taustalla vaikuttavan tiedonintressin ongelmakohtiin. Tämä kohtaaminen täsmentyi artikkelissamme komprehensiivis-deliberatiivisen ja agonistisen suunnitteluparadigman väliseksi vuoropuheluksi, joka sai konkreetin sisältönsä neljän teeman varassa edennessä suunnittelukäytäntöjen kritiikissämme. Molemmissa paradigmoissa tunnistimme utooppisen potentiaalain, joskin agonismin katsoimme samalla luontevammin ulottuvan reaalisen suunnittelun ongelmakohtiin.

Matkan varrella olemme hyödyntäneet näitä molempia paradigmoja ja potentiaaleja johdonmukaisesti. Vastakkainasettelun sijaan kyse oli vuorovaikutteisesta yhteistyöstä Joensuun kehittämishaasteiden äärellä. Näkökulmapainotuksemme mukaisesti emme ajattele kaupunkisuunnittelua pelkästään teknisenä haasteena vaan myös yhteiskunnallisena palvelutehtävänä, joka kiinnittyy nimenomaisesti demokratian puolustamiseen käytännön suunnittelutilanteissa. Kyse on tällöin nimenomaisesti osallistuvan demokratian ja aktiivisen kansalaisuuden vahvistamisesta. Näin tuon symmetriautopian asemoimme ja motivoimme tekstiimme, ja näin osoitimme utopioista inspiroituneen kaupunkisuunnittelututkimuksen konkreettisen yhteiskunnallisen tarpeellisuuden.

Utopiatyömme nosti esiin myös huomioita parhaillaan käynnissä olevan maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistamiseen. Vanha, jo yli kahdenkymmenen vuoden ikään ehtinyt laki on painottanut vuorovaikutteisuutta ja osallisuutta kaupunki- ja aluesuunnittelussa, siis juurikin kommunikatiivisten elementtien vahvistamista. Joensuun tapaustutkimuksemme osoitti, että lain vieminen käytäntöön on ollut hankalaa. Kommunikaatioissa on edelleen vakavia katkoksia. Lakiuudistus antaa tietysti nyt mainion tilaisuuden korjata suunnittelukäytännöissä ilmenneitä epäkohtia, vaikkapa juuri agonistisen suunnittelujattelun mukaisesti. Uudistusprosessin ytimessä kysymys viranomaisohjauksen ja -valvonnan sekä muutoshauksen liikkuematilasta suhteessa suunnittelun tehostamisen, sujuvoittamisen ja yksinkertaistamisen tarpeisiin saanee aikanaan ratkaisunsa asiantuntijaosaamisen pohjalta – ja tietysti myös valtakunnanpoliittisen voimaketän koostumuksen mukaisesti.

Tällä kentällä lakiuudistusta kantavan ”yleisen edun” vaateet kohtaavat huolet yksityisen maanomistuksen ja yritysintressien riittävästä turvaamisesta. Asetelma on silmiinpistävän agonistinen. Tutkimuksemme mukaan vain riittävä lakiin kirjattu viranomaisvalta voi taata uudistuksen päätavoitteet (Hallitusohjelma 2019): hiilineutraalin yhteiskunnan, luonnon monimuotoisuuden, rakentamisen laadun sekä digitalisaation edistymisen. Nuo hallitusohjelman lakiuudistustavoitteet kohtaavat kiinnostavalla tavalla tässä artikkelissa tunnistamamme neljä kaupunkisuunnittelun päähaastetta: yhtymäkohdat asiaosallisuuden ja lähiluonnon huoliimme on suhteellisen helppo tunnistaa, sen sijaan yhteydet aluevastuun ja ikäystävällisyyden kysymyksiimme löytyvät vain kiertoteitse ja ehkä vain hyvällä tahdolla.

Lähteet

Tutkimuskirjallisuus

- Ala-Mantila S. (2017) *Urban Sustainability?* Doctoral Dissertation 85/2017. Aalto Yliopisto, Helsinki.
- Albrecht, M. & Kortelainen, J. (2020) Recoding of an Industrial Town: Bioeconomy Hype as a Cure from Decline? *European Planning Studies* 29 (3) 1–18. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09654313.2020.1804532>
- Barnett, C. (2016) Towards a geography of injustice. *Alue ja Ympäristö* 45(1) 111–118.
- Barnett, C. (2017) *The Priority of Injustice: Locating Democracy in Critical Theory*. The University of Georgia Press.
- Brown, K.M., Flemsaeter, F. & Rönningen, K. (2019) More-than-human geographies of property: Moving towards spatial justice with response-ability. *Geoforum* 99 54–62.
- Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman H. (toim.) (2002) *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Gaudeamus, Helsinki.
- Bäcklund, P., Häkli, J., & Schulman, H. (toim.) (2017) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*. Tampere University Press.
- Bäcklund, P. & Mäntysalo, R. (2009) Yhdyskuntasuunnittelun teorioiden kehitys ja asukkaiden osallistumisen tarkoitus. *Terra* 121(1) 19–31.
- Eimermann, M., Lundmark, L. & Carson, D. (2017–2021) Mobilities, micro-urbanisation and changing settlement patterns in the sparsely populated North <<https://www.researchgate.net/project/Mobilities-micro-urbanisation-and-changing-settlement-patterns-in-the-sparsely-populated-North>>.
- Ekroos, V. & Majamaa, V. (2005) *Maankäyttö- ja rakennuslaki*. Edita, Helsinki.
- Ergin, M. & Alkan, A. (2019) Academic neo-colonialism in writing practices: Geographic markers in three journals from Japan, Turkey, and the US. *Geoforum* 104 259–266.
- Eskelinen, T. (2019) *Demokratia utopiana ja sen vastavoimat*. Vastapaino, Tampere.
- Eskelinen, T. (2019b) Vieläkö demokratia muutosvoima? Radikaali demokratia yhteiskunnallisena utopiana. Luento Itä-Suomen yliopiston Joensuun kampuksella 30.10.2019.
- Faehnle, M., Bäcklund, P. & Laine, M. (toim.) (2009) *Kaupunkiluontoa kaikille. Ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 6. Helsinki.
- Gkartzios, M. & Remoundou, K. (2018) Language struggles: Representations of the countryside and the city in an era of mobilities. *Geoforum* 93 1–10.
- Haarstad, H. & Oseland, S.E. (2017) Historicizing urban sustainability: the shifting ideals behind Forus Industrial Park, Norway. *International Journal of Urban and Regional Research* 41(6) 838–854.
- Haraway, D. (2008) *When Species Meet*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Harvey, D. (2000) *Spaces of Hope*. University of Edinburgh Press.
- Healey, P. (1997) *Collaborative Planning*. Macmillan, London.
- Heinonen, J. & Junnila, S. (2012) *Yhdyskuntarakenne, elämäntavat ja ilmastonmuutos*. Aalto yliopiston julkaisusarja Tiede & Teknologia. Helsinki.
- Helminen, V. & Vesala, S., Rehunen, L., Strandell, A. Reimi, P. & Priha, A (2017) *Ikääntyneiden asuinpaikat nyt ja tulevaisuudessa*. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 20, Helsinki.
- Helsinki Symposium (2018) *Kaupunkien aikakausi*. Kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja 2020-luvun kaupunkipolitiikasta. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/298835/kaupunkien_aikakausi_2018.pdf?sequence=1>.
- Hillier, J. (2003) Agonizing over consensus: Why Habermasian ideals cannot be ‘real’? *Planning Theory* 2 (1) 37–59.
- Holstila, E. & Hämäläinen, T. (toim.) (2019) *Kaupunkipolitiikan uusi aika*. Rakennustieto, Helsinki.
- Hottola, P. (2006) Sata satakieltä lauloi Joensuun yössä. *Pohjois-Karjalan luonto* (22. vuosikirja) 5–7.
- Hynynen, A. & Rantanen, A. (2019) Pieni ja keskiuuri urbanismi kaupunkikehittämisen voimavarana. *Alue & Ympäristö* 48(1) 101–116.
- Hypo (2019) *Hypon asuntomarkkinakatsaus Q3/2019 syyskuu*. <http://www.hypo.fi/wp-content/uploads/2019/09/Hypo_Asuntomarkkinakatsaus_syyskuu2019.pdf>.

- Hytönen, J. (2019) *Limits of localism: Institutional perspectives on communicativeness, neoliberalization and sustainability in Finnish spatial planning*. Nordia Geographical Publications 8(4). Oulu.
- Hytönen, J., Kotavaara, N. & Ahlqvist, T. (2018) *Elinvoiman askelmerkkejä ja ristiriitoja. Maankäytön suunnittelijoiden näkemyksiä kuntien tulevaisuudesta*. Kuntaliitto, Arttu2 -tutkimusohjelman julkaisuja Nro 5/2018.
- Häkli, J., Kallio, K.P., Ruokolainen, O. & Bäcklund, P. (2019) Asiaperustainen kansalaisosallistuminen ja kaupunkiseutusuunnittelu. Teoksessa Mäntysalo, R. *ym.* (toim.). Kaupunkiseudut: Ristiinvalotuksia ja rajanylityksiä, 118–122. BEMINE-hankkeen loppuraportti. Aalto-yliopiston julkaisusarja CROSSOVER 3/2019.
- Häyrynen, S. & Semi, J. (2019) Revitalizing the successful past in the north: Narratives of change in the peripheral post-industrial city of Kajaani, Finland. *Urban Science* 3, 110 <https://doi.org/10.3390/urbansci3040110>
- Kalliala, M. (2014) *Mitä pitäisi tehdä taajamille*. <<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/11/12/mita-pitaisi-tehdä-taajamille>>.
- Kallis, G. & March, H. (2015) Imaginaries of hope: The utopianism of degrowth. *Annals of the Association of American Geographers* 105(2) 360–368.
- Karhu, M. (2020) Utooppinen puhunta alueiden kehittämisessä – raakamekanismia, kaukoarvailua ja satumaakaipua. *Alue ja Ympäristö* 49(2) 162–178.
- Karppinen, S., Hynynen, A., Korkka, A. & Pylvänen, R. (2010) *Pikkukaupunkien virikekirja*. Tampere.
- Kellokumpu, V. (2018) *Depolitiisaatio ja kaupunkitilan poliittinen talous*. Oulun keskustavisto 2040. Julkaisematon pro gradu -tutkielma, Oulun yliopisto, maantieteen tutkimusyksikkö.
- Knox, P.L. & Mayer, H. (2012) Europe's internal periphery: Small towns in the context of reflexive polycentricity. Teoksessa Lorentzen, A. & van Heur, B. (toim.). *Cultural Political Economy of Small Cities*, 142–157. Routledge, London, New York.
- Kortelainen, J. & Albrecht, M. (2019) Tehdaskaupungin uusiutuminen: Äänekosken biotuotetehdas ja yhdyskunnan muutos. *Terra* 131(3) 137–152.
- Kortelainen, J. & Albrecht, M. (2021) Placelessness of urban design and industrial branding in small town planning. *Journal of Urban Design* <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13574809.2021.1877536>
- Kortelainen, J. (toim.) (2000) Vihertyvä kaupunkiseutu. Suunnittelun ja hallinnan ekomoderni käänne. SoPhi, Jyväskylä.
- Kortelainen, J. & Vartiainen, P. (2000) Kohti ekomodernia kaupunkiseutua. Teoksessa Kortelainen, J. (toim.) *Vihertyvä kaupunkiseutu*. Suunnittelun ja hallinnan ekomoderni käänne, 9–31. SoPhi, Jyväskylä.
- Koste, O-W., Neuvonen, A. & Schmidt-Thomé, K. (2018) *Kaupungistumisen käännekohdat – skenaarioita Suomen kaupungistumisen tulevaisuudesta 2039*. Demos Helsinki. <<https://www.demoshelsinki.fi/fi/julkaisut/kaupungistumisen-kaannekohdat-skenaarioita-suomen-kaupungistumisen-tulevaisuudesta-2039/>>.
- Kujala, P., Luoto, I. & Virkkala, S. (2019) Paikkasokeaa, paikkatietoista ja paikkaperustaista kehittämistä. *Maasendun uusi aika* 27 (3) 7–24.
- Lehtinen, A. (2014a) Luonto kaavalaudalla. Teoksessa Björn, I. (toim.) *Ilmeellinen luonto*, 118–131. Pohjois-Karjalan historiallisen yhdistyksen vuosikirja 16, Joensuu.
- Lehtinen, A. (2014b) Ympäristötoimintatutkimus. Teoksessa Massa, I. (toim.) *Polkujen yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen*, 64–76. Gaudeamus, Helsinki.
- Lehtinen, A. (2017) Kaupunkisuunnittelu ja kasvun keskittämisen rajat. Teoksessa Lehtinen, A. & Pyy, I. (toim.) *Mitä on laadullinen kaupunkisuunnittelu?* 67–76. Kunnallissalan kehittämissätiö, Helsinki.
- Lehtinen, A. (2018) Degrowth in city planning. *Fennia* 169(1) 43–57.
- Lehtinen, A. & Rannikko, P. (toim.) (2003) *Ympäristö ja oikeudenmukaisuus*. Gaudeamus, Helsinki.
- Leino, H. & Laine, M. (2012) Do matters of concern matter? Bringing issues back to participation. *Planning Theory* 11 (1) 89–103
- Luukkonen, J. & Sirviö, H. (2017) Kaupunkiregionalismi ja epäpolitisoinnin politiikka. *Politiikka* 59(2) 114–132.
- Massey, D. (2005) *For Space*. Sage, London.
- Mattila, H. (2016) Can collaborative planning go beyond locally focused notions of the 'public interest'? The potential of Habermas' concept of 'generalizable interest' in pluralist and trans-scalar planning discourses. *Planning Theory* 5(4) 344–365.
- Mattila, H. (2018) The "Aesthetic Turn" as a Bridge between Communicative and Agonist Planning Theories. *Architectural Research in Finland* 2(1) 941–13. <<https://journal.fi/architecturalresearchinfinland/article/view/73176>>.
- Maukonen, M. (2018) Lähiluonnon tilallinen ja ajallinen saavutettavuus: kaupunkilaisten kokemuksia luonnon saavutettavuudesta arkielämässä. *Terra* 130(2) 69–78.
- Mouffe, C. (1993) *The Return of the Political*. Verso, London.
- Mouffe, C. (2005) *On the Political*. Routledge, London.
- Mustonen, T. (2018) *Koitajoen erämaatalonnet muuttuvassa ympäristössä*. Osuuskunta Lumimuutos, Kontiolahti.
- Mäntysalo, R., Kanninen, V., Purkarthofer, E. & Koste, O-W. (toim.) (2019) Kaupunkiseudut: ristiinvalotuksia ja rajanylityksiä. BEMINE-hankkeen loppuraportti. *Aalto-yliopiston julkaisusarja CROSSOVER 3/2019*.
- Nevalainen, J. (2004) *Tilapelin tiedonpolitiikat – kamppailu kaupunkikeskustan muutoksesta*. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 67. Joensuun yliopisto.

- Ojankoski, T. (1998) *Oikea pieni kaupunki: maantieteen ja asukkaiden näkökulmia suomalaisen pikkeukaupunkiin*. Turun Yliopiston julkaisuja. Sarja C, osa 142.
- Ottelin, J., Heinonen, J. & Junnila, S. (2015) New energy efficient housing has reduced carbon footprints in outer but not in inner urban areas. *Environmental Science & Technology* 49 9574–9583.
- Puhakka, R., Poikolainen, J. & Karisto, A. (2014) Spatial practices and preferences of older and younger people: Findings from the Finnish studies. *Journal of Social Work Practice* 29(1) 69–83.
- Pyy, I. (2017a) Kaupungin laidalla: liitostaajaman kaavoitus ja kehittäminen. Teoksessa Lehtinen, A. & Pyy, I. (toim.) *Mitä on laadullinen kaupunkisuunnittelu?* 20–33. Kunnallisalan kehittämssäätiö, Helsinki.
- Pyy, I. (2017b) Monenkeskiseen kaupunkiin. Teoksessa Mustonen, T., Tanskanen, M. & Semi, J. (toim.) *Marginaalien maantiede*, 111–117. OSK Lumimuutos, Vaasa.
- Pyy, V. & Pyy, I. (2016) Ympäristökansalainen saapuu kaupunkiin. Teoksessa Itkonen, V. (toim.) *Kansalainen Hane*, 149–163. Kirjokansi, Joensuu.
- Pöysä, J. (2010) Kaksin tekstin kanssa. Teoksessa Pöysä, J., Järviluoma, H. & Vakimo, S. (toim.) *Vaellavat metodit*, 331–360. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, Joensuu.
- Rajaniemi, J. & Rappe, E. (2020) *Ikäystävällisyyden edistäminen asuinalueilla ja taajamissa*. Ympäristöministeriön julkaisuja 2020:2.
- Rannikko, P. (2008) Sivakan metsät avoimina ja suljettuina tiloina. Teoksessa *Kylän paikka*, 25–58. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Rannikko, P. (2020) Suden salametsästys ja vaikenemisen kulttuuri. *Oikeus* 49(1) 74–93.
- Rannila, P. & Loivaranta, T. (2015) Planning as dramaturgy: agonistic approaches to spatial enactment. *International Journal of Urban and Regional Research* 39 788–806.
- Rodríguez-Pose, A. (2018) The revenge of the places that don't matter (and what to do about it). *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society* 2018, 11, 189–209. doi:10.1093/cjres/rsx024
- Ryynänen, S. & Rannikko, A. (2021) Johdanto. Teoksessa Ryynänen, S. & Rannikko, A. (toim.) *Tutkiva mielikuvitus. Luovat, osallistuvat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä*, 11–30. Gaudeamus, Helsinki.
- Sager, T. (1994) *Communicative Planning Theory*. Avebury, Aldershot.
- Schanche, A. (2004) Horizontal and vertical perceptions of Saami landscapes. *Diedut* 3/04, 1–11.
- Semi, J. (2010) *Sisäiset sijainnit. Tutkimus sukupolvien paikkakokemuksista*. Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Social Sciences. Joensuu.
- Semi, J. (2017) Vuorovaikutteinen kaupunkisuunnittelu lähiössä. Teoksessa Lehtinen, A. & Pyy, I. (toim.) *Mitä on laadullinen kaupunkisuunnittelu?* 43–54. Kunnallisalan kehittämssäätiö, Helsinki.
- Susi, V. (2021). Matka sirkukseen – temppeja ja liikkumisen politiikkaa. Teoksessa Vahtikari, T., Ainiala, T., Kivilaakso, A., Olsson, P. & Savolainen P. (toim.) *Humanistinen kaupunkitutkimus*, 225–251. Vastapaino, Tampere.
- Syssner, J. (2020) *Pathways to Demographic Adaptation*. Perspectives on Policy and Planning in Depopulating Areas in Northern Europe. Springer, New York.
- Syrjänen, O. (2005) *Osallistuminen, vuorovaikutus ja muutoksenbaku kaavoituksessa*. Rakennustieto Oy, Helsinki.
- Taegen, J., Verma, I. & Sanaksenaho, P. (2018) *Taajamasta palvelutaajamaksi*. ARA, Lahti.
- Tantarimäki, S. & Törhönen, A. (2017) *Kouluverkko muuttuu, entä kouluverkko-suunnittelu?* Kunnallisalan kehittämssäätiö, tutkimusjulkaisu nro 105, Keuruu.
- Tedre, S. & Pöllänen, P. (2017) Metodologinen urbanismi ja maaseutututkimus. Teoksessa Armila, P. *ym.* (toim.) *Reunamerkitöitä Hylkysarjasta*, 125–134. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 117. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/kuvat/verkkojulkaisut/reunamerkitöitä_hylkysarjasta.pdf>.
- Verma, I. (2020) Asuinalueiden kehittäminen ikääntyvälle väestölle. *Yhdyskuntasuunnittelu* 58 (1) 33–49.

Aineistolähteet

- Ahvenainen, M. (2017) Uudistaminen on päivän sana. *Karjalainen* 5.4.2017 A6.
- Autio, A. (2017) Tasapaino ilmaston kanssa. *Karjalainen* 24.5.2017 A14.
- Bussiliikenteen käyttö... (2018). Bussiliikenteen käyttö voisi olla maksutonta. *Karjalainen* 19.2.2019 A2 (pääkirjoitus).
- Erlaiset Joensuut ... (2013) Erlaiset Joensuut - missä asuvat lapsiperheet, missä eläkeläiset? *Karjalainen* 12.6.2013.
- Hallitusohjelma (2019) *Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta*. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019. Valtioneuvosto, Helsinki. <<https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma>>.
- Helminen, V., Nurmio, K. & Vesänen, K. (2020) *Kaupunki-maaseutu-aluehokitus 2018. Paikkatietopohjaisen aluehokituksen päivitys*. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 21/2020.
- Hyttinen, J. (2018) Teot tukevat tavoitetta. *Karjalan heili* 17.10.2018 6.
- Hölttä, H. (2016) Viheralueita vai reserviä? *Karjalainen* 26.10.2016 B6.
- Jalkanen, M. (2018) Kysyntä keskustan ympärillä. *Karjalainen* 5.1.2018 A5.

- Jalkanen, M. (2019a) Hasanniemestä puhuttiin suurin sanoin. *Karjalainen* 1.3.2019 A3.
- Jalkanen, M. (2010b) Uimaharjun yläkoululinjaus etenee kuin juna. *Karjalainen* 26.3.2019 A8.
- Jalkanen, M. (2019c) Joensuu selvitti paikat hotelleille. *Karjalainen* 2.9.2019 A5.
- Joensuulla paljon ... (2018) Joensuulla paljon petrattavaa liitosalueiden tonttien markkinoinnissa. *Pielisjokiseutu* 26.2.2018.
- Joensuun kaupunki (2013) *Lausunto Joensuun keskuksen osayleiskaavan hynäsymisestä koskevista valituksista*. Joensuun kaupunginhallitus, pöytäkirjanote KH 11/18.3.2013.
- Joensuun kaupunki (2015) *Koulutuspalveluiden palveluverkkosuunnitelma 2015-2020 (2025)*. <<https://docplayer.fi/37303555-Koulutuspalveluiden-palveluverkkosuunnitelma-2025-paivitetty.html>>.
- Joensuun kaupunki (2016) *Osallistuva ja kehittynyt kaupunkimaaseutu. Joensuun maaseutuohjelma vuosille 2016–2020*. <<https://www.joensuu.fi/documents/144181/2332332/Joensuun+maaseutuohjelma+2016-2020.pdf/d38faa30-87cd-f8b2-422c-866a1e494f04?version=1.0>>.
- Joensuunkaupunki(2018a)*Maapoliittinenohjelma2018–21*.<<https://www.joensuu.fi/documents/144181/2331533/Maapoliittinen+ohjelma+2018.pdf/5828a4f3-eb3c-cf41-fe9e-535490f00295?version=1.0>>.
- Joensuun kaupunki (2018b) *Joensuun asemanseutu. Suunnittelusta toteutukseen*. <https://www.asemanseutu.fi/wp-content/uploads/Joensuun_Asemanseutu_suunnittelusta-toteutukseen_2018_05_11.pdf>.
- Joensuun kaupunki (2020a) *Joensuulukunna. Väestö 2018*. <<https://www.joensuu.fi/documents/144181/4035962/V%C3%A4est%C3%B6+2018.pdf/0cd198bf-356f-3f05-a392-d9b41653ec70?version=1.0>>.
- Joensuun kaupunki (2020b) *Omakoti- ja paritalotontit*. <<https://www.joensuu.fi/omakoti-ja-paritalotontit>>.
- Kauhanen, H. (2016) Joensuu tuhoaa luontoaan vahingossa. *Karjalainen* 1.8.2016 A4.
- Kauhanen, H (2017a) Valkoselkätikka Hasanniemessä. *Karjalainen* 28.12.2017 A5.
- Kauhanen, H. (2017b) Opiskelija maaseudulle vanhusten iloksi. *Karjalainen* 31.7.2017 A4.
- Kauhanen, H. (2019a) Päästöt: jopa kaksi kolmasosaa jää ottamatta huomioon. *Karjalainen* 18.1.2019 A8.
- Kauhanen, H. (2019b) Enon koululaiset lakkoilevat ensi viikolla sisäilmaongelmien vuoksi. *Karjalainen* 15.3.2019.
- Kauhanen, H. (2019c) Vanhemmat: Lapsilla paljon oireita Enon kouluissa. *Karjalainen* 21.3.2019 A8.
- Kauhanen H. (2019d) Heikki Simola: ylivarovaisuutta. *Karjalainen* 18.5.2019 A10.
- Kauhanen, H. (2019e). Kaupunkisuunnittelu. Ei pidä ahmia kaikkea mikä hengittää. *Karjalainen* 14.6.2019 A8.
- Lamminluoto, P. (2016) Symmetrisen kaupungin toimeenpanosuunnitelma 2016-2030. Joensuu.
- Lehtinen, A. (2020) Hasanniemen metsänsuojelijoiden kolme sukupolvea. *Karjalan beili* 22.1.2020 6.
- Lehtinen, A. (2016) Lähiluonto kaavoituksessa. *Karjalan beili* 30.3.2016 6.
- Lehtinen, A. (2017) Susipelko otettava vakavasti, asiallista keskustelua jatkettava. *Karjalainen* 14.1.2017 B4.
- Mustonen, K. (2013) Veressä hirmu vietti sinne metsään. Lähialueella tapahtuvan metsästämisestä. Teoksessa Mustonen, T. & Mustonen, K. (toim.). *Vaara-Karjalan kulttuuriperintöhanke 2011-2013*, 62–67. Lumimuutos, Kontiolahti, <<http://www.lumi.fi/sivut/wp-content/uploads/2016/07/vaarakarjalajulist13.pdf>>.
- Pohjois-Karjalan maakuntaliitto (2020) *Pohjois-Karjalan liikennejärjestelmäsuunnitelma 2030*. Julkaisu 198. Joensuu.
- Pohjois-Karjalan maakuntaliitto & SWECO (2017) *Pohjois-Karjalan aluerakenne 2040. Loppuraportti*.
- Ramboll (2016) *Joensuun asemanseudun kehittämisen. Käyttäjäkyselyn tulokset*. <<https://docplayer.fi/45657904-Joensuun-asepanseudun-kehittaminen-kayttajakyselyn-tulokset.html>>.
- Ramboll (2017) *Joensuun kaupungin pyöräilyn ja jalankulun kehittämisuunnitelma 2030*. <https://www.joensuu.fi/documents/144181/2514290/Py%C3%B6r%C3%A4ilyn+ja+jalankulun+kehitt%C3%A4missuunnitelma+2030+-raportti_Optimized.pdf/69103596-01ea-e17a-d297-32d0cc93bbfa>.
- Ramboll (2020) *Joensuun kestävän liikkumisen ja JOJO joukkoliikenteen kehittämisohjelma 2025*. <<https://www.joensuu.fi/documents/144181/2506339/Joensuun+kest%C3%A4v%C3%A4n+liikkumisen+ja+JOJO-joukkoliikenteen+kehitt%C3%A4misohjelma+2025.pdf/e2587c26-89c2-4c47-c551-0e8611d51c8e>>.
- Riistaniemi, T (2019) Huoli lasten terveydestä – Enon vanhempainyhdistys kääntyi poliisin puoleen. *Karjalainen* 9.4.2019.
- Ristimäki, M., Tiitu, M., Helminen, V., Nieminen, H., Rosengren, K., Vihanninjoki, V., Rehunen, A., Strandell, A., Kotilainen, A., Tosenen, L., Kalenoja, H., Nieminen, J., Niskanen, S. & Söderström, P. (2017) Yhdyskuntarakenteen tulevaisuus kaupunkiseuduilla. Kaupunkikudokset ja vyöhykkeet. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 4/2017, Helsinki.
- Saarelainen, A. (2016a) Joensuussa riittää siltoja muille kuin autoillekin. *Karjalainen* 2x.9.2016.
- Saarelainen, A. (2016b) Luonnoksessa hyvää ja huonoa. *Karjalan beili* 9.11.2016.
- Saukkonen, P. & Saarinen, E. (2019) *Pohjois-Karjalan maaseudun kehityksen ja tulevaisuuden luotain 2019*. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, raportteja 40/2019.
- Sievälä, A. (2017) Tuupovaaran terveyskeskuksen sulkeminen suunnitteilla - rakennus surkeassa kunnossa. *Karjalainen* 20.5.2017.
- Sito (2016) *Vapaudenpuiston yleisuunnitelma. Lähtiökohtia, tavoitteita ja alustavaa suunnittelua*. <http://static.pohjoiskarjala.net/jns/ilmastotori/www.joensuu.fi/documents/11127/4893039/Vapaudenpuisto_Sito.pdf/Vapaudenpuisto_Sito.pdf>.

- Syri, A., Vaarnamo, U. & Virtanen M-M. (2016) Turhaa metsää ei ole. *Karjalan beili* 30.3.2016 6.
- Tenhu, A. (2016) Kuka pelkää kaavoitusmiestä? *Karjalan beili* 23.3.2016 12.
- THL (2018) Säännöllisen kotihoidon asiakkaat marraskuussa 2017. Tilastoraportti 19/2018
- Vapaudenpuistosta ... (2016) Vapaudenpuistosta halutaan turvallisempi ja valoisaampi – puustoon ei kuitenkaan haluta koskea. *Karjalainen* 9.12.2016.
- Vartiainen, J-P. (2015) Kaavoja tulevaisuutta varten. *Karjalainen* 1.6.2015 A2.
- Vartiainen, J-P. (2017) Suullinen huomautus rantaraittipyöräilyn yhteydessä Joensuussa 12.8.2017.
- Vartiainen J-P. (2020) Kaavoituspäällikön puheenvuoro Maailma -paneelissa 11.2.2020 Itä-Suomen yliopiston Joensuun kampuksella.